

Utjecaj korporacije na hrvatsko gospodarstvo

Erak, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:227:588200>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivatives 4.0 International](#)/[Imenovanje-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
Znanosti

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
FINANCIJSKO-RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

UTJECAJ KORUPCIJE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

HELENA ERAK

Split, travanj 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
FINANCIJSKO-RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

UTJECAJ KORUPCIJE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Damir Piplica

STUDENT: Helena Erak

Matični broj studenta:

509/2019.

Split, travanj 2022.

Rad je izrađen na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti u Splitu pod nadzorom izv.prof.dr.sc. Damira Piplice u vremenskom razdoblju od rujna 2021. do travnja 2022. godine.

Datum predaje diplomskog rada: 28. ožujka 2022.

Datum prihvaćanja rada: 29. ožujka 2022.

Datum usmenog polaganja: 05. travnja 2022.

Povjerenstvo: 1. Izv. prof. dr. sc. Marijana Bartulović

2. Prof. dr. sc. Ivica Filipović

3. Izv. prof. dr. sc. Damir Piplica

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Definiranje problema istraživanja.....	1
1.2. Cilj istraživanja	1
1.3. Metodologija istraživanja.....	1
1.4. Struktura rada.....	1
2. STANJE GOSPODARSTVA REPUBLIKE HRVATSKE	2
3. KORUPCIJA	7
3.1. Pojava korupcije	9
3.2. Uzroci korupcije	10
3.3. Čimbenici korupcije.....	12
3.3.1. Makro čimbenici koji utječu na korupcijski rizik	13
3.3.2. Mezo čimbenici koji utječu na korupcijski rizik.....	13
3.3.3. Mikro čimbenici koji utječu na korupcijski rizik.....	14
3.4. Mjerenje korupcije.....	15
3.4.1. Indeks percepcije korupcije (CPI)	16
3.4.2. Globalni barometar korupcije (GCB)	17
3.5. Klasifikacija korupcije	18
3.5.1. „Velika“ protiv „sitne“ korupcije	18
3.5.2. Klasifikacija prema sudionicima korupcije	19
3.5.3. Ostale kategorizacije korupcije	19
3.6. Troškovi korupcije.....	21
3.7. Korupcija u svijetu.....	21
4. INSTITUCIONALNI OKVIR ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE U RH	23
4.1. Državne institucije odgovorne za suzbijanje korupcije	23
4.2. Nevladine udruge u borbi protiv korupcije.....	24
5. KORUPCIJA U HRVATSKOJ	25
5.1. Uzroci korupcije u Hrvatskoj	25
5.2. Percepcija korupcije u Hrvatskoj.....	28

5.2.1. Indeks percepcije korupcije u Hrvatskoj.....	28
5.2.2. Globalni barometar korupcije za Hrvatsku.....	30
5.3. Stvamo stanje korupcije u RH.....	32
5.4. Povezanost korupcije i hrvatskog gospodarstva.....	34
6. ŠTETNE POSLJEDICE KORUPCIJE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO	39
7. ZAKLJUČAK.....	44
SAŽETAK	45
ABSTRACT.....	46
POPIS LITERATURE.....	47
POPIS SLIKA.....	50
POPIS GRAFIKONA.....	50
POPIS TABLICA	50
ŽIVOTOPIS.....	51

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Definiranje problema istraživanja odnosi se na utjecaj fenomena korupcije na hrvatsko gospodarstvo. Uz korištenje dostupne literature ovaj rad ima za cilj prikazati kakav je utjecaj korupcije na cjelokupan ekonomski rast i razvoj države, s posebnim osvrtom na začetke, uzroke korupcije te njezine sudionike.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj diplomskog rada odnosi se na sistematizaciju teme, odnosno analiziranje tematike korupcije i hrvatskog gospodarstva. Također, rad za cilj ima utvrditi kako je korupcija povezana s hrvatskim gospodarstvom te kako na njega utječe.

1.3. Metodologija istraživanja

Metode korištene u izradi ovog rada su: kompilacija na temelju proučavanja postojeće literature o temi rada, metoda analize i sinteze, metoda deskripcije i statistička metoda utvrđivanja povezanosti između pojedinih makroekonomskih veličina.

1.4. Struktura rada

Diplomski rad je podijeljen na 7 glavnih poglavlja. U uvodu je objašnjena tema diplomskog rada, navedeni su cilj i metodologija istraživanja te struktura rada. U drugom poglavlju opisano je stanje gospodarstva u Republici Hrvatskoj. U trećem poglavlju opisuje se pojam korupcije, njezini uzroci, čimbenici, klasifikacija, troškovi korupcije i korupcija u svijetu. U četvrtom poglavlju slijedi analiziranje institucionalnog okvira za suzbijanje korupcije u RH u kojem su opisane državne institucije i nevladine udruge u borbi protiv korupcije. Peto poglavlje opisuje korupciju u Hrvatskoj, njezine uzroke, stvarno stanje te povezanost korupcije i hrvatskog gospodarstva. U šestom poglavlju opisane su štetne posljedice korupcije na hrvatsko gospodarstvo te ciljevi i mjere za unaprjeđenje suzbijanja u hrvatskom gospodarstvu. Sedmo poglavlje je zaključak promatrane teme. Nakon zaključka slijedi popis literature koja je korištena u radu, popis slika, grafikona i tablica.

2. STANJE GOSPODARSTVA REPUBLIKE HRVATSKE

Gospodarstvo općenito možemo podijeliti na 4 osnovna sektora, a važnost pojedinoga sektora u određenoj državi određena je stupnjem gospodarskog razvoja te zemlje. „Kod država s najnižim stupnjem gospodarskog razvoja dominira najveći broj zaposlenih u primarnom sektoru, a rastom i razvojem država, raste važnost ostalih sektora.“¹ Podjela gospodarstva prikazana je na sljedećoj slici:

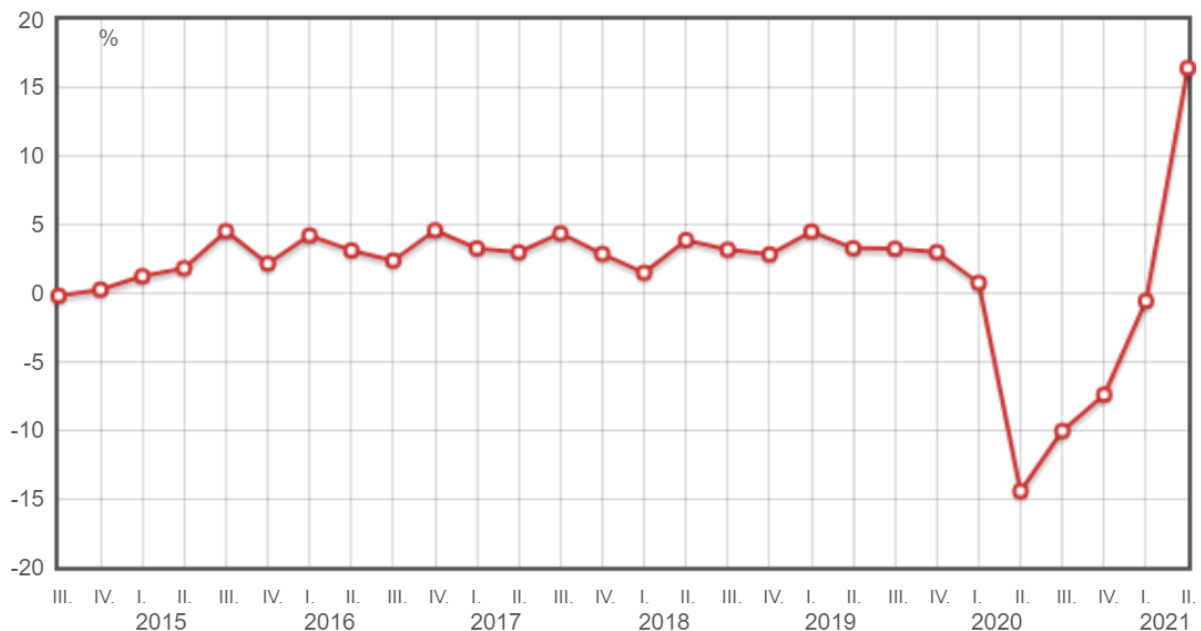
Slika 1. Osnovna podjela gospodarskih grana

Izvor: izrada autora prema: Gelo, T., Družić, M. (2015). Ukupna faktorska produktivnost sektora hrvatskoga gospodarstva, *Ekonomski misao i praksa*, svez. 2

U vremenskom razdoblju od 2009. do 2014. godine, Hrvatska je bilježila kontinuirani pad gospodarstva. Konačno 2014.-e godine Hrvatska počinje ostvarivati kontinuiran rast gospodarstva, pri čemu je 2015.-e godine BDP u odnosu na prethodnu godinu narastao za 2,4 %, zatim 2016.-e za 3,5%, 2017.-e za 3,4 %, 2018.-e za 2,8 %, 2019.-e za 2,9%, te je 2020.-e godine očekivano pao za čak 8% pojavom pandemije korona virusa. 2021.-e godine stopa BDP-

¹ Gelo, T., Družić, M. (2015), Ukupna faktorska produktivnost sektora hrvatskoga gospodarstva, *Ekonomski misao i praksa*, svez. 2, str.328.

a ponovo je počela rasti, a obzirom da točni podaci još nisu dostupni, na sljedećem grafu prikazana su dosadašnja kretanja.²

Slika 2. Realna stopa rasta BDP-a od 2015.-e godine do danas

Izvor: Državni zavod za statistiku

Na grafu je vidljivo kako je u drugom tromjesečju 2020.-e godine BDP dostigao najveći pad od čak 14.5%, te je do kraja iste godine taj pad iznosio 8% u odnosu na prethodnu godinu kako je navedeno ranije. U prvom tromjesečju 2021.-e godine BDP je nastavio rasti sve do danas. Oporavak hrvatskog gospodarstva pospješio je rast domaće potražnje, posebice osobne potrošnje i investicija. Oporavak hrvatskog gospodarstva se posebno odrazio na povećanje zaposlenosti i veće neto plaće, kao i uspostava kvalitetnijeg trošenja sredstava EU fondova i oporavak kreditne aktivnosti banaka.³

S druge strane, dodatno se moraju naglasiti dobri rezultati korištenja sredstava iz fondova Europske unije u 2018. godini. U 2018. dolazi do povlačenja većeg broja sredstava iz fondova, pri čemu je ukupan iznos ugovorenih sredstava za razdoblje od 2014. do 2020., u prosincu 2018. bio 572% veći nego u studenome 2016. godine, pri čemu je korištenje ovih sredstava postalo važan izvor financiranja rasta hrvatskoga gospodarstva.

² Hrvatska narodna banka, (2021). Pristupljeno 19.11.2021. na mrežnoj stranici: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>

³ Državni zavod za statistiku, (2021). Pristupljeno 19.11.2021. na mrežnoj stranici: <https://www.dzs.hr/>

Čimbenici koji su potaknuli gospodarstvo jesu dinamičan rast prometa u trgovini na malo, te rast građevinskih aktivnosti, što se ocrtalo i u pozitivnom trendu turističkih dolazaka, čiji je devizni prihod prvi puta premašio iznos od čak deset milijardi eura. Ovakav tijek kretanja u gospodarstvu omogućio je nastavak pozitivnih trendova u smanjivanju proračunskog deficita.

Ostali pokazatelji stanja gospodarstva koji su upućivali na njegovu stabilnost su:

- niska inflacija,
- stabilan tečaj kune,
- rast zaposlenosti,
- pad stope nezaposlenosti,
- suficit na tekućem računu platne bilance.

Svi ovi čimbenici utjecali su na pozitivnu ekonomsku i gospodarsku situaciju, te je Hrvatska početkom 2019.-e konačno izašla iz prekomjernih makroekonomskih neravnoteža u kojoj je bila pet godina, što je i vidljivo na gornjem grafu, obzirom na smanjenje oscilacija i ravniju krivulju nego što je to bilo prethodnih godina. Međutim, 2019.-a godina imala je i negativne učinke i nedostatke u gospodarstvu. Hrvatska se tad suočava s nekoliko rastućih problema, od kojih su se neki nažalost zadržali i do danas, a to su:

- kriza u dva velika brodogradilišta,
- niska stopa nataliteta,
- visoka stopa mortaliteta (starenje hrvatskog stanovništva),
- velika migracija stanovništva,
- nedostatak radne snage.⁴

Svjetska gospodarska kriza koja je svoj vrhunac dosegla 2009.-e godine bila je pokazatelj slabosti hrvatskog gospodarstva, što se ogleda u nemogućnosti njezinog rješavanja. Naime, mnoge su zemlje već 2010.-e godine ili najdalje 2011.-e izašle iz krize, odnosno, dosegnule nivo BDP-a iz 2008. godine i više-manje nastavile rasti.

Gospodarsku krizu u Hrvatskoj obilježavaju dva glavna čimbenika:

- negativne stope gospodarskog rasta,
- smanjenje zaposlenosti, odnosno povećanje nezaposlenosti.

⁴ HGK, Pristupljeno 05.09.2021. na mrežnoj stranici: <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2018-web5de4e54e2e6c2.pdf>

Nekoliko je glavnih ekonomskih ciljeva koje bi država trebala imati na umu pri izlasku iz krize. Ovi ekonomski ciljevi u razvijenim državama potpuno su jasni, kako u teoriji tako i u samoj primjeni. Ti ciljevi potvrđeni su u praksi te podrazumijevaju:

1. stopu gospodarskog rasta,
2. punu zaposlenost,
3. unutarnju ravnotežu i
4. vanjsku ravnotežu.

Prvi cilj gospodarske politike u Hrvatskoj za izlazak iz krize treba biti održavanje i povećanje domaće proizvodnje i zaposlenosti. Ovaj cilj je od iznimne važnosti, te ga je nužno ostvariti čak i ako je potrebno prvotno povećanje neravnoteže kod druga dva cilja ekonomske politike. Tako možemo reći kako su prva dva cilja nefleksibilna i u kratkom i u dugom roku, a druga dva cilja mogu biti fleksibilna u kratkom, ali moraju biti stabilna u dugom roku. Na primjeru zemalja koje su kroz godinu dana izašle iz krize, vidljivo je da su oni koji su prvotno imali za cilj očuvati domaću proizvodnju i zaposlenost, unatoč povećanju javnog duga, u konačnici taj deficit u nekoliko godina jednostavnije otplatili uz sačuvanu proizvodnju i zaposlenost. Dakle ovaj se pristup u ekonomskoj politici u razdobljima vodi kratkoročnim žrtvovanjem unutarnje ravnoteže u cilju održavanja domaće proizvodnje i zaposlenosti, odnosno dva glavna cilja ekonomske politike. Do sada je već dobro poznato kako glavni krivci za nastanak krize u Hrvatskoj gotovo uopće financijski ne sudjeluju u troškovima njenog rješavanja, već taj trošak snose građani kroz:

- pad plaća,
- gubitak radnih mjesta,
- lošiju javnu uslugu i infrastrukturu,
- veći porez za otplatu javnog duga.

Gospodarska kriza u Hrvatskoj izazvala je neravnomjernu raspodjelu dodane vrijednosti, odnosno nacionalnog dohotka, a sve na štetu rada i u korist kapitala. „Stavljanjem krivih prioriteta u Hrvatskoj je izgrađen ekonomski sustav koji je poticao zaduživanje i potrošnju iz uvoza umjesto da potiče proizvodnju, zapošljavanje, izvoz i investicije, što su četiri cilja ekonomske politike.“⁵

⁵ *Ibid*

Nestabilnost zakona i njihove česte izmjene u Hrvatskoj povećavaju pravnu nesigurnost. Zbog čestih izmjena zakona nedostaje vremena za njihovu primjenu i provjeru u praksi što dovodi do toga da se u moru zakona svatko može pogubiti. Između ostalog, česte izmjene zakona stimuliraju gospodarske subjekte da svoje odluke usmjere više kratkoročno nego dugoročno što šteti gospodarskom razvoju jer je gospodarski razvoj po svojoj prirodi dugotrajan proces. Ta činjenica pogodna je za one koji kratkoročno zarađuju na nedorečenosti ili nedosljednosti zakona. Kako bi se smanjila nesigurnost i osjećaj nedostatka pravne zaštite, zakoni moraju biti jasni, dosljedni i stabilni, ali se moraju strogo, brzo i učinkovito provoditi.

3. KORUPCIJA

Interes za istraživanje fenomena korupcije posljednjih je godina iznimno porastao. Taj interes je velikim dijelom potaknut sve većim konsenzusom među znanstvenicima da korupcija ima mnoge štetne učinke: potkopava demokraciju i civilno društvo, povećava troškove za vladu i povećava ukupni cinizam prema politici (ukoliko se govori o korupciji u politici). Također, korupcija koči gospodarski razvoj i rast te negativno utječe na stope ulaganja. No, prvo se postavlja pitanje, što je uopće korupcija. Koliko god ovo pitanje izgledalo jednostavno, nema jasnog i jednostavnog odgovora. Kroz ovo poglavlje pokušat će se objasniti koje sve vrste korupcije postoje, kako se definiraju te kako do njih dolazi.

Korupcija dolazi od latinskog izraza *corruptio*, što znači podmićivanje, odnosno pokvarenost. Korupcija je definirana kao korištenje javne dužnosti radi osobnoga probitka, te se pod tim pojmom označavaju različite društvene pojave, primjerice:

- organizirani i gospodarski kriminal,
- loša vlast i njezine posljedice,
- ljudska prevrtljivost i bahatost vlasti.

U starijoj političkoj filozofiji korupcija kao politički fenomen označava korupciju vlasti, dok u novije vrijeme taj pojam gubi moralističke konotacije i označava korupciju institucija i nastanak sustava korumpirane vlasti. „U tom širem smislu, korupcija je fenomen modernog doba, racionalne vladavine prava i uređene konkurencije, za razliku od dobre, otvorene i poštene vlasti.“⁶

„Prema Svjetskoj banci, korupcija je iskorištavanje javnog dobra za osobnu korist u svrhu stjecanja nezakonitog privatnog vlasništva. Šira definicija kaže da korupcija znači podmićivanje državnih službenika i zlouporabu statusne odgovornosti za stjecanje nezakonite imovine.“⁷

U pravnom smislu riječi, korupcija je traženje ili primanje bilo koje novčane vrijednosti ili druge povlastice, kao što je dar, usluga, obećanje ili naklonost, u zamjenu za čin ili propust za obavljanje javne dužnosti. Legitimitet nacionalne javne vlasti dolazi od naroda, dok je vlada

⁶ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2020). Pristupljeno 01.09.2021. na mrežnoj stranici: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33273>

⁷ Petričić, D. (2009). *Hrvatska u mreži mafije, kriminala i korupcije*, Zagreb: Argus media, str.53.

samo izvršitelj, ali njezina snaga dolazi od naroda. Kada korištenje javne moći odstupa od izvornog kolosijeka te bude zlouporabljeno, pojavljuju se problemi s korupcijom. Ukratko se korupcija može definirati kao “zlouporaba javne službe u osobnu korist”.

Korupcija uključuje:

- predmet korupcije,
- motivaciju (svrhu),
- sredstva,
- način i
- posljedice.

Korupcijske aktivnosti obično se odnose na službenike u državnim tijelima koji koriste vlast za mito, korupciju, iznudu, prijevaru i druga djela. Međutim, ovaj pojam uključuje mnoge druge aspekte koji se odnose na:

- ekonomiju,
- politiku,
- kulturu,
- moral,
- pravo i slično.

„Oblici korupcije ne uključuju samo ponašanje javnih dužnosnika za osobnu korist nego i proces razmjene interesa, kao što su nepotizam, nedjelovanje i raspolaganje javnim resursima.“⁸ Korupcijske aktivnosti posebno mogu biti štetne nezakonitim povezivanjem državnih službenika i privatnog sektora, a mogu uključivati:

- prijevaru,
- nezakonito bogaćenje,
- kupovinu glasova birača,
- nezakonite političke radnje,
- iskorištavanje moći i povjerenja,
- protupravno prisvajanje javnih dobara.

⁸ Liu, X. (2016). A literature review on the definition of corruption and factors affecting the risk of corruption, *Open Journal of Social Sciences*, svez.4 nr. 6 , str,173.

Neke definicije korupcije usmjerene su na javnu dužnost dok neke pak govore o privatnoj dužnosti no zajedničko im je namjerno nepridržavanje načela nepristranosti kod odlučivanja s ciljem ostvarivanja koristi za počinitelja ili povezanu osobu. Klitgaard objašnjava da će se „korupcija pojaviti u slučajevima u kojima pojedine osobe kršeći legalne odrednice, svoju osobnu korist postavljaju primarnim u odnosu na dobrobit drugih ljudi i uzora kojima bi trebale služiti.“⁹ U svrhu jednostavnijeg shvaćanja pojma korupcije, autor je svoja saznanja objedinio u formulu:

$$K = M+D - O(- T)$$

pri čemu je K korupcija, M monopol, D diskrecija, O odgovornost i T transparentnost. Slično njemu, Myint je korupciju matematički definirao kao:¹⁰

$$„C= R+D - A“$$

pri čemu je C korupcija, R ekonomska renta, D diskrecijska moć i A odgovornost.

Sukladno tome, što je veća ekonomska renta koju uzima određeni državni službenik, veća je korupcija, a dodatno je uvećava diskrecijska moć navedenog službenika. Također, bit će utoliko manja što je veća njegova odgovornost za poslove koje obavlja prema nekom državnom tijelu.¹¹

Postoji mnogo načina definiranja korupcije, ali nijedna se definicija ne može primijeniti na sve svrhe istraživanja. Stoga prije svega treba prepoznati raznolikost sadržaja korupcije.

3.1. Pojava korupcije

Korupcija se spominje u Bibliji, a već u 4. stoljeću nastaje običaj da biskupi zahtijevaju isplatu novčanih iznosa od osoba koje su trebale biti zaređene za nove crkvene dužnosti. Korupcije nisu pošteđene ni država, ni politika, ni sama crkva.¹²

Bezvremenska priroda korupcije najbolje je vidljiva u primjerima iz antičkog svijeta. Indijski tekst Arthashastra, koji je star otprilike 2400 godina, jasno objašnjava krug korupcije. U dijelu tog teksta jedan od savjetnika indijskog cara Chandragupta Maurya, govori o neizbježnosti korupcije i potrebi da se ona obuzda: „Uvezena roba će se prodavati na što je moguće više mjesta... domaći trgovci koji dovoze stranu robu karavanom ili vodenim putovima uživati će

⁹ Klitgaard, R. (2012). *Public-Private Collaboration and Corruption*. Claremont: Claremont Graduate University

¹⁰ Myint, U. (2000). Corruption: Causes, Consequences and Cures, *Asia-Pacific Development Journal*, Vol.7, No.2, str. 33.

¹¹ Piplica, D. (2020). *Krivudavi gospodarski tijekovi- gospodarski kriminalitet*, Split: Redak

¹² Petričić, D. *op.cit.*, str.55.

oslobođenje od poreza, kako bi mogli ostvariti profit. Kralj će štiti trgovačke puteve od uznemiravanja dvorjana, državnih službenika, lopova i graničara...graničari će nadoknaditi izgubljeno... Kao što je nemoguće ne okusiti med ili otrov koji se može naći na vrhu nečijeg jezika, tako je nemoguće da državni službenik ne pojede barem malo kraljevih prihoda... A postoji četrdesetak načina pronevjere od strane državnog službenika..”¹³

Europski znanstvenici istaknuli su da je korupcija harala u Rimu i Grčkoj. Korupcija je bila jedan od glavnih razloga propadanja Rimskog carstva. Čak ni atenska demokracija nije bila slobodna od korupcije. Zapravo, korupcija je bila toliki problem da je jedna istražna institucija, Vijeće Areopaga, imala kao jednu od svojih dužnosti prijavu koruptivnog ponašanja. Bezvremensku i naizgled sveprisutnu prirodu korupcije također ilustrira slučaj Kine. Još u trećem stoljeću prije Krista, zakon dinastije Qin detaljno je opisao stroge kazne za korupciju. U 11. stoljeću kineski reformator Wang An Shih istaknuo je da se korupcija može pojaviti, čak i pod dobrim institucijama i zakonima ako državni službenici nisu pravilno odabrani. Početkom 20. stoljeća korupcija i neuspjeli pokušaji reformi bili su jedan od razloga propasti dinastije Qing, a do danas je korupcija još uvijek velika briga kineske vlade. Ukratko, korupcija je sustavni, vremenski i međukulturalni fenomen. Postoji u bilo kojoj zemlji, u bilo koje vrijeme i pod bilo kojim oblikom vlasti.

3.2. Uzroci korupcije

Kako bi se moglo uspješno suzbijati korupciju, odnosno suziti opseg nastanka koruptivnih radnji, potrebno je prvo identificirati koji su uopće njezini uzroci. Glavnim razlogom širenja korupcije smatra se:

- pad moralnih vrijednosti u zemljama u kojima se širi demokracija,
- nesposobnost vlada da se bore protiv korupcije,
- nemoral,
- nepoštenje i
- neodgovornost državnih službenika.

Uzroci korupcije mogu se podijeliti u dvije osnovne skupine, a to su:

- osobni,

¹³ Rangarajan, L. N., (1987). The Arhashastra, New Delhi: Pengiun books

- institucionalni.

Osobni uzroci korupcije su oni povezani s kulturom, mentalitetom i tradicijom društva. Društva se obično razlikuju u razumijevanju i razlikovanju javnih od privatnih interesa, a može biti određena moralom. Na osobnoj razini do korupcije dolazi kada osoba u određenoj prilici krši pravila zbog nekog oblika naučenog ponašanja, ovisno o procesu socijalizacije i društvenom ili osobnom određivanju vrijednosti ljestvice. Čest je slučaj da osoba koja radi u određenoj instituciji, a ne zarađuje onoliko koliko smatra da bi trebala ili da vrijedi, na ovaj način dolazi do dodatnih prihoda jer iz ljutnje prema sustavu ili pojedincu smatra da je to u redu.

Korupcija ne ovisi samo o etici i lošoj ekonomskoj situaciji, već i o strukturi i funkcioniranju državne uprave, odnosno o nedostacima sustava koji suzbija korupciju što ukazuje na uzroke na institucionalnoj razini. Takvi uzroci odnose se na organizacijsku strukturu državne uprave, institucija i načine na koje se odvijaju upravni procesi u tim institucijama, kao i na specifičnosti procesa donošenja odluka. U ovom slučaju korupcija se pojavljuje kada se određene odluke donose bez uvida javnosti i bez odgovornosti donositelja odluka. Institucionalnu korupciju karakterizira monopol u donošenju odluka, široka diskrecija uz nedostatak transparentnosti i nedostatak odgovornosti. Uzroci korupcije na institucionalnoj razini povezani su s načinom vođenja i regulacije poslovanja, kao i s administrativnim kapacitetom odnosno sposobnošću države da obavlja svoje funkcije. Ona se javlja u slučajevima kada je poštivanje zakona skuplje od zaobilaženja, a nastaju zbog nedostataka u zakonu, organizaciji poslovanja ili nedostataka u sustavu. Samim time može se zaključiti da je veća vjerojatnost nuđenja mita u složenijim i dugotrajnijim postupcima koje građani moraju proći.

Vrlo je važno organizirati sustav prema načelima dobrog upravljanja, jer se na taj način najučinkovitije može prevenirati te naposljetku spriječiti korupcija. „Takav dobro organiziran i vođen sustav podrazumijeva:

- odgovornost,
- učinkovitost,
- transparentnost,
- osjetljivost i
- korektnost njegovih institucija.“¹⁴

¹⁴ Farrales, M.J. (2005). What is corruption?: A history of corruption studies and the great definitions debate. San Diego: University of California, Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1739962

3.3. Čimbenici korupcije

Korupcija se može podijeliti prema različitim društvenim i institucionalnim čimbenicima.

„U društvene se čimbenike ubrajaju:

- tradicija,
- izostanak demokratske političke kulture,
- nekontrolirana težnja prema bogaćenju,
- konzumerizam.“¹⁵

„Institucionalni čimbenici su:

- nedostaci regulativa i poštivanja zakonitosti,
- ugrađenost korupcije u djelovanje institucija i
- nedostatak odgovarajućih elemenata društvene sankcije.“¹⁶

S makrorazine, korupciju u jednoj zemlji moguće je u određenoj mjeri odrediti s obzirom na:

- ekonomsku razinu zemlje,
- političku razinu zemlje i
- kulturnu razinu zemlje.

Na srednje razine, izgradnja sustava i provedba stupnja decentralizacije između nacionalnih agencija, zapošljavanje, imenovanje, obeštećenje i kažnjavanje ima izravan utjecaj na širenje korupcije. S mikro razine, čak i kada se pojedinac nalazi u istom ili sličnom vanjskom okruženju ili pod istim sustavom, mogu postojati značajne razlike u riziku od korupcije zbog utjecaja spola, obrazovanja, vrijednosti i drugih čimbenika. „Stoga možemo razlikovati tri razine čimbenika:

- makro čimbenici,
- mezo čimbenici i
- mikro čimbenici.“¹⁷

¹⁵ *Ibid*, str.20.

¹⁶ *Ibid*, str.21.

¹⁷ Liu, X. *op.cit.*, str. 173.

3.3.1. Makro čimbenici koji utječu na korupcijski rizik

Rastuća važnost korupcije temelji se na činjenici da je za razvoj zemlje potrebno dobro upravljanje. U proučavanju čimbenika koji su povezani s korupcijom, odnos između korupcije i razvoja zemlje prvi ulazi u polje vizije. Korupcija dovodi do niskih ulaganja i utječe na gospodarski rast, a može se gledati i kroz vezu ekonomskog razvoja i recipročne uzročnosti korupcije kroz proučavanje BDP-a po glavi stanovnika. U usporedbi s razvijenim zemljama, siromašne zemlje su u većem riziku korumpiranosti, što dokazuje i istraživanje s presjekom 37 zemalja (koristeći GINI koeficijent kao mjernu skalu), gdje Gupta, Davoodi i sur. ističu da je „korupcija povećala nejednakost dohotka i povećala siromaštvo“.¹⁸

Kultura i politika također su usko povezane s korupcijom. Kolonijalna kultura i njezine političke karakteristike glavni su razlozi ozbiljne korupcije u kolonijalnim zemljama. Kolonijalni dužnosnici bili su skloni koristiti poseban tretman ili privilegije za vlastitu korist. „Smatra se i da su religijske tradicije i korupcija povezane zbog toga što religijska tradicija često određuje stav ljudi prema društvenoj klasi, dok istodobno, religija ima ulogu praćenja i osude zlouporabe ovlasti.“¹⁹

3.3.2. Mezo čimbenici koji utječu na korupcijski rizik

Mezo čimbenici koji utječu na rizik od korupcije uglavnom ističu utjecaj konstrukcije unutarnjeg sustava na korupciju. Veliki broj rezultata akademskih istraživanja pokazuju da je organizacija decentralizacije pogodna za suzbijanje korupcije. Fiskalna decentralizacija može uvelike utjecati na regionalni mehanizam korupcije te može obuzdati razinu korupcije u regiji. Na primjeru institucionalnih razlika između Kine i Indije, vidljivo je da je Kina delegirala lokalnu vlast, ali moć donošenja odluka je još uvijek u rukama svih razina vlasti ili državnih poduzeća, dok je većina privatnih poduzeća u Indiji u rukama neke plemićke klase ili nekih obitelji. Različiti znanstvenici imaju različite stavove o tome hoće li natjecanje doprinijeti smanjenju korupcije. Primjerice, kada konkurencija smanjuje korporativnu dobit nema viška profita, stoga istovremeno nema ni prostora za podmićivanje, stoga se može zaključiti da uvođenje konkurencije pogoduje suzbijanju korupcije. Iako postoji mnogo dokaza koji

¹⁸ Gupta, S., Davoodi, H. R., Alonso-Terme, R. (2002). „Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?, in: George T. Abed and Sanjeev Gupta (Ed.): Governance, Corruption, & Economic Performance, International Monetary Fund, Publication Services, Washington, D.C.

¹⁹ Liu, X., *op.cit.*, str.174.

pokazuju negativnu korelaciju između korupcije, deregulacije, uvođenja i pojednostavljenja propisa, to također može otvoriti vrata korupciji.

Vrlo je teško pronaći ravnotežu između otvorenosti prema vanjskom svijetu i korupciji, no povećanjem razine otvorenosti prema vanjskom svijetu može se doprinijeti smanjenju korupcije. Kada je sustav konstruiran, važno je ojačati svijest o odgovornosti glavnog tijela. Na taj način politički sustav utječe na razinu korupcije kroz jasnu odgovornost. Ključna je pretpostavka da kada politički sustav bude vrlo jasan u pogledu odgovornosti dužnosnika u regiji, dužnosnici će voditi dobru politiku i pod pritiskom smanjiti korupciju. Odgovarajuće produljenje mandata nekih dužnosnika i umjerena razina korupcije pogoduju promicanju ulaganja u istraživanje i razvoj poduzeća, dok će dugoročne i prekomjerne razine korupcije inhibirati područje korporativnih ulaganja u istraživanje i razvoj. Iako bi bilo očekivano da bi se povećanjem plaća u javnim službama smanjila korupcija, politike povećanja neto prihoda od potencijalno korumpiranih institucija nisu samo neučinkovite, već mogu i potaknuti korupciju.²⁰

3.3.3. Mikro čimbenici koji utječu na korupcijski rizik

Znanstvenici su analizirali uzroke i mehanizme korupcije iz glavnog tijela koruptivnog ponašanja. Koristili su indeks korupcije Međunarodnog vodiča za rizike u zemlji kako bi empirijski analizirali odnos između spola i korupcije. Rezultati pokazuju što je veći broj žena u ukupnom broju državnih službenika, to je niži stupanj korupcije, no ta se činjenica može gledati i obrnuto uzročno. Regije s nižom razinom korupcije ograničit će društvene mreže u kojima dominiraju muškarci i pružiti više mogućnosti ženama da dobiju posao. Žene u izbornom sustavu imaju značajniju ulogu u suzbijanju korupcije. Gong i Wu su proučavali slučajeve u više od 2800 izvještaja. „Istraživanjem je otkriveno da se podmićivanje događa u divizijskom kadru i kadrovima na razini biroa, a oni su šefovi vladinih ureda.“²¹ Ljudi koji su dominantniji u društvenom statusu misle da su u superiornom položaju, stoga im je samim tim teže shvatiti korupciju. Učinak ove vrste zaraze uglavnom proizlazi iz pokaznog učinka

²⁰ *Ibid*, str.175.

²¹ Gong, T., Wu, M.L. (2012) The Effect of Pay Raises on Corruption Prevention: Evidence from the Chinese Public Sector. *Comparative Economic & Social Systems*, str. 119.

službene korupcije. Fokus strategije borbe protiv korupcije stoga može biti u nadzoru i upravljanju visokim dužnosnicima.²²

3.4. Mjerenje korupcije

Transnacionalno istraživanje korupcije obično usvaja indeks korupcije koji osigurava međunarodna baza podataka, kao što su CPI Transparency Internationala, WBES Instituta Svjetske banke i Indeks korupcije obavještajne jedinice. Većina indeksa dolazi iz anketa ljudi, tvrtki ili stručnjaka. Indeksi koji odražavaju različite aspekte korupcije, opisuju opću situaciju korupcije u cjelini i pružaju veliku pogodnost za ocjenu korupcije i empirijska istraživanja. Unatoč tome, podaci o percepciji odražavaju ideje izvora podataka o korupciji i ne mogu jamčiti da postoji veza između subjektivnih pokazatelja i stvarne razine korupcije. Istodobno, zbog postojanja istog indeksa u različitim godinama sastava i usklađivanja pondera, dio indeksa je loša vremenska longitudinalna usporedivost, pa postoji određena zabluda u analizi vremenskih serija. U literaturi posljednjih godina, znanstvenici obično koriste brojne baze podataka o korupciji koje su dale agencije za mjerenje razine korupcije kako bi bili točniji. „Istovremeno, sve više znanstvenika nastoji poći od objektivnog indeksa, stvarnog slučaja, konkretne zemlje i istraživanja slučaja regije, jer je varijabla svake zemlje upitna u horizontalnoj usporedbi u međunarodnom istraživanju korupcije.“²³

Transparency International je nevladina organizacija posvećena povećavanju odgovornosti i suzbijanju nacionalne korupcije. To je neprofitna i politički nestranačka udruga čije je djelovanje usmjereno na suzbijanje korupcije i njenih posljedica, no ona ne razotkriva i ne istražuje pojedinačne slučajeve korupcije. Transparency International opisuje se kao globalni pokret s jednom vizijom: svijet u kojem su vlada, poslovni sektor, civilno društvo i svakodnevni životi ljudi bez korupcije. S više od 100 sjedišta diljem svijeta i međunarodnim tajništvom u Berlinu, vode borbu protiv korupcije kako bi svoju viziju pretvorili u stvarnost. Svojim izvješćima, Transparency International nastoji:

- informirati o antikorupcijskim akcijama i politikama putem dokaza,
- pozvati vlade i tvrtke na odgovornost,
- prikupljati dokaze koji podržavaju ciljeve koje zagovaraju, s naglaskom na politički integritet i sheme nezakonitog novca, ujedno i njihove globalne prioritete,
- pratiti napredak vlada i organizacija u ispunjavanju antikorupcijskih obveza,

²² Liu, X. *op.cit.*, str. 175.

²³ *Ibid.*, str. 176.

- analizirati izazove korupcije i trendove upravljanja na razini zemlje i sektora te prikupiti dokaze o tome što djeluje u suzbijanju korupcije gdje god se ona dogodila.

Dva vodeća istraživačka alata Transparency International-a, koja mjere korupciju diljem svijeta su:

- *Godišnji indeks percepcije korupcije (CPI²⁴)* koji rangira zemlje i teritorije prema njihovoj percipiranoj razini korupcije u javnom sektoru, prema stručnjacima i poslovnim ljudima.
- *Globalni barometar korupcije (GCB²⁵)* koji nadopunjuje CPI anketiranjem običnih građana diljem svijeta.²⁶

3.4.1. Indeks percepcije korupcije (CPI)

Indeks percepcije korupcije, odnosno Corruption Perceptions Indeks (CPI), globalni je (175 zemalja) zbirni indeks (do 12 različitih izvora podataka) koji bilježi percepciju o korupciji (zlouporabi ovlasti za osobnu korist) u javnom sektoru (javni dužnosnici i institucije). Pokrenut 1995. godine, a s usporedivim podacima iz 2012. godine, CPI je uvelike zaslužan za stavljanje pitanja korupcije na dnevni red međunarodnih politika. Indeks percepcije korupcije prikazuje poredak zemalja prema stupnju percepcije raširenosti korupcije među državnim službenicima i političarima, a sastavljen je od podataka dobivenih iz stručnih ispitivanja vezanih za korupciju koje provode razne ustanove. Indeks percepcije korupcije odražava stajališta poslovnih ljudi i analitičara iz cijelog svijeta. Podatke za navedeni pokazatelj Transparency International sakuplja iz sljedećih izvora: Svjetska banka, Svjetski ekonomski forum, konzultativne tvrtke i trustovi mozgova.

„Na temelju specifičnosti formuliranja pitanja koja se koriste za prikupljanje podataka, izvorni podaci CPI-a obuhvaćaju sljedeće aspekte korupcije:

- podmićivanje
- preusmjeravanje javnih sredstava
- rasprostranjenost službenika koji koriste javnu dužnost za privatnu korist
- sposobnost vlada da obuzda korupciju i provede učinkovit mehanizam u javnom sektoru

²⁴ Corruption Perceptions Indeks

²⁵ Global Corruption barometer

²⁶ Transparency.org., Dostupno na: <https://www.transparency.org/en#>

- birokracija i pretjerano birokratsko opterećenje koje može povećati rizik od korupcije
- meritokratska i nepotistička imenovanja u državnoj službi
- učinkovit kazneni progon korumpiranih dužnosnika
- adekvatni zakoni o financijskom otkrivanju i sprječavanju sukoba interesa za javne službenike
- pravna zaštita za zviždače, novinare i istražitelje
- pristup civilnog društva informacijama o javnim poslovima.“²⁷

3.4.2. Globalni barometar korupcije (GCB)

Globalni barometar korupcije je globalno ispitivanje percepcije korupcije i stavova, kao i iskustva javnosti o korupciji. Putem Globalnog barometra korupcije desetine tisuća ljudi diljem svijeta pitaju se o njihovim stavovima i iskustvima, što ga čini jedinim istraživanjem javnog mnijenja u svijetu o korupciji. Od sukoba interesa u dodjeli državnih ugovora do neprikladnog utjecaja poslovanja na politiku, od mita do korištenja osobnih veza prilikom pristupa javnim uslugama, korupcija ima različite oblike diljem svijeta. Najnoviji Globalni barometar korupcije za Europsku uniju pokazuje da su ljudi sve više svjesni korupcije: 62 posto od preko 40.000 sudionika istraživanja vjeruje da je korupcija u vladi veliki problem u njihovoj zemlji.²⁸ Kao jedno od najvećih istraživanja o korupciji u EU, GCB ističe raširenu percepciju da se korupcija pogoršava, poduzeća imaju pretjerano bliske veze s vladom, a dužnosnici se rijetko kažnjavaju za korupciju. Pandemija COVID-19 dodatno je pogoršala stvari. U nekim zemljama političari krizu koriste kao izgovor za potkopavanje demokracije, dok je drugi vide kao priliku za ostvarivanje profita.

S više od 40.000 sudionika u 27 zemalja diljem Europske unije, Globalni barometar korupcije za 2021. – EU predstavlja jedan od najvećih, najdetaljnijih skupova podataka javnog mnijenja o stavovima i iskustvima ljudi o korupciji i mitu u regiji.

Globalni barometar korupcije je istraživanje javnog mišljenja koje mjeri:

- percepciju javnosti o korupciji
- procjenu ispitanika o tome kako ocjenjuju napore državnih vlasti u suzbijanju korupcije

²⁷ *Ibid*

²⁸ Globalni barometar korupcije - EU 2021., dostupno na: <https://www.transparency.hr/hr/novost/globalni-barometar-korupcije-eu-2021-908>

- osobna iskustva ispitanika s podmićivanjem u kontaktu s različitim javnim službama
- opće stavove javnosti o udjelu države u korupciji

Od svog uvođenja 2003. godine, najveće svjetsko javno istraživanje o korupciji prikupilo je vrijedne podatke o iskustvima i percepcijama desetaka tisuća ljudi.²⁹

3.5. Klasifikacija korupcije

Transparency International klasificira korupciju kao zlouporabu povjerenih ovlasti za privatnu korist te kao malu, veliku i političku ovisno o količini izgubljenog novca ili pak sektora u kojemu se pojavljuje.

3.5.1. „Velika“ protiv „sitne“ korupcije

Najveća razlika u literaturi je ona između “velike” i “sitne” korupcije. Dok se pojam velika korupcija odnosi na korupciju na “visokoj” razini od strane izabраниh političara, pojam sitna korupcija obično je rezerviran za administrativnu ili birokratsku korupciju niže razine. Iako je ova podjela vjerojatno postojala vrlo rano u literaturi, Susan Rose-Ackerman bila je među prvima koji su eksplicitno postavili razliku između te dvije vrste. Prema njezinim riječima, dok je primarna motivacija administrativne korupcije gotovo uvijek novčana dobit, motiv političke korupcije može biti ili novčana korist ili želja za ostankom na funkciji. Nadalje, utjecaj političke korupcije također se razlikuje od utjecaja birokratske korupcije. Dok velika korupcija često uključuje znatan trošak sredstava s velikim utjecajem na državni proračun i izgleda za rast, sitna korupcija uključuje rutinske državne transakcije poput plaćanja poreza, dodjele dozvola ili provedbe propisa, čiji je utjecaj manje značajan. Početak rasprave i podjele korupcije na veliku i sitnu korupciju može se pripisati definiciji usmjerenoj na javne službe, te definiranja korupcije u terminima “zlouporebe položaja”, stoga je sasvim prirodno da se najveća kategorička podjela vrti oko vrste ili prirode službe koja se zlorabi. Podjela korupcije na veliku i sitnu zapravo odražava razliku između političkih i administrativnih ureda. „Dok se velika korupcija odnosi na zloupotrebu od strane izabраниh političara ili političkih imenovanih osoba, sitna korupcija se odnosi na zloupotrebu od strane nižih birokrata.“³⁰

²⁹ Transparency.org., dostupno na: <https://www.transparency.org/en#>

³⁰ Farrales, M.J., *op.cit.*, str.29.

3.5.2. Klasifikacija prema sudionicima korupcije

Sudionike korupcije razlikujemo prema koruptivnom odnosu, odnosno kazneni zakoni različito tretiraju one koje primaju od onih koji daju mito. Tako razlikujemo dvije vrste korupcije prema sudionicima, a to su:

- aktivna
- pasivna

Ove dvije strane u različitim su zemljama različito kažnjive, primjerice u Hrvatskoj su po kaznenoj odgovornosti izjednačeni primatelj i davatelj mita. U drugim se pak zemljama strože tretiraju primatelji mita, dok u nekima strože kažnjavaju davatelje. Ta činjenica otežava borbu protiv korupcije zbog toga što niti jednoj strani nije u cilju prijaviti čin, obzirom da obje strane mogu dobiti jednake kazne.

Sudionici u korupciji najčešće se mogu podijeliti u tri skupine:

- javni sektor
- privatni sektor
- politički sektor

Ovi sudionici podijeljeni su ovisno o tome kakvu ulogu imaju u kriminalnoj aktivnosti. Osoba uključena u korupciju može biti državni službenik, djelatnik u nekoj tvrtki ili član organizirane kriminalističke skupine. Naročito je jaka korupcija u javnom sektoru, među državnim službenicima. Pod korupcijom u javnom sektoru smatra se individualno djelovanje osobe zaposlene u državnoj službi koja koristi svoj položaj radi stjecanja profita i osobne koristi. Tu se misli na izdavanje raznih dozvola mimo zakona, nezakonito oporezivanje, dopuštanje krijumčarenja ilegalne robe, lažne ugovore i drugo. Kako javni sektor predstavlja komunikaciju između države i njezinih građana te je ogledalo svakoga društva, naročito je važno iskorjenjivanje korupcije.³¹

3.5.3. Ostale kategorizacije korupcije

Neke kategorizacije korupcije usredotočile su se pak na učestalost pojavljivanja ili stupanj utjecaja. Primjerice možemo razlikovati i “rutinsku” te “otežanu” korupciju. Dok rutinska

³¹ Petričić, D., *op.cit.*, str. 60.

korupcija uključuje generalizirano davanje darova, nepotizam ili čistu korupciju, otežana korupcija uključuje intervenciju pokrovitelja, podmićivanje, suučesništvo u kriminalu, kupnju glasova i potpuno ignoriranje korupcije. S druge strane, možemo razlikovati i slučajnu, institucionalnu i sustavnu korupciju, pri čemu je vidljivo da je ova kategorizacija usmjerena na javni interes.³²

Korupcija se još detaljnije može podijeliti prema oblicima koje karakteriziraju različite manipulacije novcem, a to su:

- vanjska korupcija koju karakterizira davanje darova ili novca osobi od javnog autoriteta
- unutarnja korupcija koju karakterizira da se primanjem mita podrazumijeva izvršavanje usluge podmićivaču
- individualna korupcija koju karakterizira međusobna diskrecija i povjerenje obiju strana uključenih u korupciju
- institucionalna korupcija koju karakterizira potkupljivost osoba u državnim institucijama
- novčana korupcija, najširi i najefikasniji oblik korupcije, a ujedno i najteži za otkrivanje
- politička korupcija
- fizička korupcija koju karakterizira sklonost neke osobe korupciji
- municipalna korupcija koju karakterizira činiti usluge gradskoj vlasti za povoljnije cijene najma poslovnog prostora
- legalna korupcija koju karakteriziraju poznanstva i donacije koje utječu na političke odluke

U slučaju zadnjeg oblika, smatra se kako će službenici u javnom sektoru dobro obavljati svoj posao, uz vanjske financijske poticaje. U tom slučaju korupcija djeluje kao poticajno sredstvo, te se podmićivanjem mogu smanjiti troškovi ukoliko se može djelovati na vladu kako bi pojedincima smanjila poreze, carine i liberalizirala propise. Međutim, korupcija često nije tako pozitivna te njezini postupci najčešće omogućuju kriminalne aktivnosti.³³

³² Farrales, M.J., *op.cit.*, str.30.

³³ Petričić, D., *op.cit.*, str., 61.

3.6. Troškovi korupcije

Iako je teško procijeniti troškove korupcije, neki stručnjaci procjenjuju da svake godine korupcija odnosi više od 5 posto svjetskog bruto domaćeg proizvoda – dakle oko 2,6 bilijuna dolara, a još teže je izmjeriti koliko korupcija uzima za ljudsku dobrobit i društveni rast. „Stoga troškovi korupcije nisu samo novčani, već obuhvaćaju širi spektar čimbenika koji se smatraju troškovima, iako nisu izravno povezani s novcem.³⁴

„Troškove korupcije možemo podijeliti na:

- političke troškove koji se odnose na slobodu i vladavinu prava,
- društvene troškove koji se odnose na sudjelovanje i povjerenje u vladu,
- troškove zaštite okoliša koji se odnose na nedostatak prilika za zdrav okoliš i održivu budućnost,
- ekonomske troškove koji se odnose na manjak prilika za izgradnju i povećanje bogatstva.“³⁵

3.7. Korupcija u svijetu

Prema indeksu percepcije korupcije za 2020. godinu, korupcija je sve raširenija u zemljama koje su najmanje opremljene da se nose s pandemijom COVID-19 i drugim globalnim krizama. Indeks, koji rangira 180 zemalja i teritorija prema njihovoj percepciji razine korupcije u javnom sektoru prema stručnjacima i poslovnim ljudima, koristi ljestvicu od nula do 100, pri čemu je nula vrlo korumpirana, a 100 vrlo čista. Kao i prethodnih godina, više od dvije trećine zemalja ocjenjene su ispod 50 na ovogodišnjem CPI-u, s prosječnom ocjenom od samo 43. Podaci pokazuju da unatoč određenom napretku, većina zemalja se još uvijek ne uspijeva učinkovito suzbijati korupciju. Gotovo polovica svih zemalja ima istu vrijednost na indeksu percepcije korupcije skoro cijelo desetljeće. Ove zemlje nisu uspjele ni na koji značajan način poboljšati svoj rezultat i suzbiti korupciju u javnom sektoru. Regija koja je ostvarila najviše bodova bila je Zapadna Europa i Europska Unija s prosječnom ocjenom regije 66/100.³⁶

Zemlje s najvećim CPI-om su Danska i Novi Zeland s ocjenom 88, a slijede ih Finska, Singapur, Švedska i Švicarska, s po 85 bodova. Zemlje na dnu su Južni Sudan i Somalija, s ocjenom po 12, a slijede Sirija (14), Jemen (15) i Venezuela (15). Od 2012. godine, 26 zemalja je poboljšalo

³⁴ Everfi, dostupno na: <https://everfi.com/blog/workplace-training/the-costs-of-corruption-around-the-world/>

³⁵ Transparency.org, dostupno na: <https://www.transparency.org/en#>

³⁶ *Ibid*

svoje CPI rezultate, uključujući Grčku, Mjanmar i Ekvador. U istom razdoblju 22 zemlje su smanjile svoje rezultate, uključujući Libanon, Malavi i Bosnu i Hercegovinu.³⁷

Korupcija pogađa sve nacije. Ljudi iz 27 zemalja ispitanih u Globalnom barometru korupcije za 2020. godinu na području Europske unije svjesni su ovih problema i žele da njihovi čelnici djeluju s više integriteta. Globalni barometar korupcije je anketirao više od 40.000 ljudi u 27 zemalja diljem Europe. Po prvi put od svog nastanka 2003. godine rezultati GCB-a reprezentativni su ne samo na nacionalnoj razini, već i na podnacionalnoj razini, prema službenoj nomenklaturi teritorijalnih jedinica EU-a. „Rezultati pokazuju da gotovo trećina ljudi misli da se korupcija u njihovoj zemlji pogoršava, a gotovo polovica kaže da njihova vlada loše radi u borbi protiv korupcije. GCB je otkrio da oko 3 od 10 ljudi plaća mito ili koristi osobnu vezu za pristup javnim uslugama, poput zdravstvene skrbi ili obrazovanja.“³⁸

„Ključni zaključci Globalnog barometra korupcije za 2020. godinu:

- razina korupcije se ne poboljšava,
- pitanja integriteta u javnom i privatnom sektoru,
- tri od deset stanovnika EU suočeni su s korupcijom,
- zdravstvo je žarište korupcije,
- bliske veze između biznisa i politike,
- mnogi se boje odmazde,
- raširene su percepcije nekažnjivosti,
- ljudi sebe vide kao dio rješenja.“³⁹

³⁷ T. International, (2020). Corruption Perception Index

³⁸ Globalni barometar korupcije – Eu 2021, dostupno na: <https://www.transparency.hr/hr/novost/globalni-barometar-korupcije-eu-2021-908>

³⁹ Global corruption barometer, (2020). Transparency International

4. INSTITUCIONALNI OKVIR ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE U RH

Mnogobrojni problemi u pretvorbi i privatizaciji društvenog vlasništva narušili su međunarodni imidž Hrvatske tijekom njenog prvog desetljeća neovisnosti. Kao odgovor, hrvatska vlada je stvorila specijalizirano tužiteljstvo pod nazivom Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (USKOK), koje će surađivati s drugim antikorupcijskim institucijama. Isprva nedovoljan resursima i neučinkovit, USKOK je nakon 2005. godine, rastao u ovlasti i statusu, potpomognut novim zakonskim ovlastima i novim vodstvom. „Zaokrenuvši korupciju, USKOK-ov rad ojačao je vladavinu prava i uklonio ključnu prepreku na putu Hrvatske ka pristupanju Europskoj uniji“.⁴⁰

4.1. Državne institucije odgovorne za suzbijanje korupcije

Institucije koje su primarno odgovorne za borbu protiv korupcije u Hrvatskoj su:

- policija - aktivnosti policije u prikupljanju neophodnih podataka, njihovi kontakti s građanima te metode i tehnike njihova rada, daju policiji vodeću ulogu u odnosu na druge institucije koje se suočavaju s problemima korupcije. Policija je organizirala specijalne, neovisne i odgovorne odjele (PNUSKOK) te učinkovite metode čija je temeljna zadaća suzbijanje korupcije. PNUSKOK - prati i izučava određene oblike korupcije i organiziranog kriminala na nacionalnoj razini u suradnji s USKOK –om, državnim odvjetništvima, nadležnim državnim tijelima. Obavlja poslove nacionalne razine složenog i organiziranog kriminala, nadzire provođenje složenih kriminalističkih istraživanja, sudjeluje u međunarodnim aktivnostima koje su vezane uz probleme korupcije.
- državno odvjetništvo - u svom radu treba inzistirati na odgovornosti i kredibilitetu, te treba biti nezavisno i profesionalno, kao i izbjegavati stvaranje negativna dojma u javnosti kao što je uključivanje politike u rad tužilaštva. Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK) predstavlja posebni dio državnog odvjetništva koji je specijaliziran za progon korupcije i organiziranog kriminaliteta.

⁴⁰ Budak, *J.op.cit.*, str.72.

- sudstvo - treba biti nezavisno od bilo kakvih političkih utjecaja, autonomno i učinkovito. Na sucima je da savjesno i pošteno sude te da su dosljedni visokim moralnim i etičkim kriterijima. Važno je, također, insistirati na bržem rješavanju sudskih procesa, dobro surađivati s policijom, organizirati zaštitu svjedoka protiv korupcije i kriminala, kao i temeljito reorganizirati i osigurati brži i efikasniji rad sudske administracije. Kod sudstva je također veliki problem korumpiranost.

4.2. Nevladine udruge u borbi protiv korupcije

Obzirom na nezadovoljstvo hrvatskih građana radom državnih institucija u vezi borbe protiv kriminala i korupcije, sve više je pojedinaca i udruga koje su odlučile pokrenuti formalni i neformalni pritisak na političku vlast u suzbijanju korupcije. Neke od nevladinih udruga u borbi protiv korupcije su: Transparency International koji djeluje i u Hrvatskoj, Partnerstvo za društveni razvoj, GONG.

5. KORUPCIJA U HRVATSKOJ

„Korupcija u Hrvatskoj, događa se kao transfer sredstava iz javnog sektora u privatne džepove uz pomoć državnih dužnosnika bilo koje razine i nastaje zbog suradnje privatnog i javnog sektora iz kojeg privatni sektor crpi sredstva od javnosti.“⁴¹

Iako je hrvatska Vlada odlučno izrazila namjeru poduzimanja mjera protiv korupcije, još uvijek postoje mišljenja da se borbi protiv korupcije ne daje ono političko prihvaćanje i poštovanje koje zaslužuje. Premda u Hrvatskoj postoje različiti zakoni i institucije zadužene za suzbijanje korupcije, ozbiljan problem je niska razina provedbe zakona o kojoj se govori. „U Hrvatskoj je reguliranje financiranja političkih stranaka gotovo potpuno nedovoljno razvijeno, dok je uloga civilnog društva i medija u borbi protiv korupcije vrlo mala.“⁴²

„U Hrvatskoj je najviša razina korupcije počinjena u procesu privatizacije, kada su državni dužnosnici imali privilegirane, povjerljive informacije i često diskreciju u donošenju odluka, a sebi i svojim bližnjima omogućili povoljnije uvjete za kupnju javnih dobara. Korupcija se uvukla u sustav na način da su zakoni napisani tako da joj pogoduju, a moralna komponenta nestaje u zakonima te ona na taj način postaje legalna.“⁴³

5.1. Uzroci korupcije u Hrvatskoj

Uzroci korupcije mogu biti razni, a mogu uključivati: pad moralnih vrijednosti u zemljama u kojima se širi demokracija, nesposobnost vlada da se bore protiv korupcije, nemoral, nepoštenje i neodgovornost državnih službenika i dr. Uzroci korupcije u Hrvatskoj ne razlikuju se mnogo od toga, te se uglavnom tiču korupcije kao pojedinačnog zabranjenog ponašanja, no ipak razlikuje se nekoliko stvari koje su specifične isključivo za Hrvatsku. Nepovjerenja građana u zakone i vladu te mišljenje da se problemi korupcije mogu riješiti isključivo na razini zakona i institucija vlasti, pa i samo mišljenje da je korupcija izolirana na razini države, karakteristična je za Hrvatsku. „Optimistično razdoblje hrvatske povijesti, popraćeno

41 Letica, S. (2008). Rasprava o gospodarskom stanju hrvatske nacije, Dostupno na: https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/075630/GOSPODARSKI_RAZVOJ_RH.pdf

42 Bejaković, P. (2002). Corruption in Croatia. Institutional Settings and Practical Experiences., *Politička misao: časopis za politologiju*, svez. 39(5), str.132.

43 Letica, S., *op.cit.*, str.59.

obrambenim ratom za njezino očuvanje, kasnije je popraćeno propustima državne vlasti, razdobljem materijalizma, pesimizma i nepovjerenja građana u zakone i vlast.“⁴⁴

Jednim od glavnih razloga korupcije u Hrvatskoj smatra se privatizacija. Tri čimbenika institucionalnog i zakonodavnog okvira bila su važna u procesu privatizacije u Hrvatskoj. Prvi je koncept privatizacije koji je rezultirao Zakonom o vlasničkoj pretvorbi društvene imovine. Uglavnom se temeljio na metodama prodaje po principu od slučaja do slučaja s povlaštenim tretmanom za bivše i sada zaposlene osobe. Nažalost, naslijeđeni ekonomski sustav sa svojim dubokim strukturnim nedostacima i početnom "tranzicijskom depresijom", kasnije pojačanom ratom, nisu bili osobito korisni za preferirani koncept prodaje. U zakonskom roku nije iskazan značajniji interes za kupnju dijelova društvenog kapitala, osim zaposlenika i rukovoditelja, a zbog rata interes stranih investitora gotovo da nije niti postojao. Posljedično, veći dio društvenog kapitala završio je kao državno vlasništvo. Niz ekonomskih analiza to je predvidio, smatrajući vrlo upitnim koncept koji se temelji samo na prodaji. Prema Zakonu, sva neprodana imovina društvenih poduzeća prenesena je bez ikakve naknade u vlasništvo tri javna fonda:

- Hrvatskom fondu za razvoj (dvije trećine) i
- dva mirovinska fonda (jedna trećina).

Isto se dogodilo i s imovinom društava koja nisu u propisanom roku podnijela zahtjev za vlasničku pretvorbu. Neprivatizirana društvena imovina tako je formalno postala državna. Odabrani model privatizacije, sa svojim oblicima povlaštene prodaje, imao je najmanje tri negativne posljedice:

- centralizaciju na razini državne uprave svih odluka o vlasničkoj pretvorbi i privatizaciji,
- državno preuzimanje značajnog dijela društvenog kapitala,
- odabir velikih kupaca prema političkoj lojalnosti.

Drugi važan čimbenik koji je pridonio povećanju nepravilnosti bila je koncentracija odlučivanja u rukama državne agencije koja je također bila zadužena za njihovu provedbu. Središnja uloga države u upravljanju cjelokupnim procesom privatizacije u Hrvatskoj imala je niz nepoželjnih nuspojava. Prema Zakonu o vlasničkoj pretvorbi društvenih poduzeća (1991.), iako je svim tvrtkama i poduzećima zajamčeno pravo da predlažu svoje preferirane načine privatizacije, konačnu odluku o privatizaciji pojedinog poduzeća donijela je Agencija za restrukturiranje i razvoj (kasnije Hrvatski fond za privatizaciju, HFP). To je u praksi značilo da je Agencija imala

⁴⁴ Aras, S. (2007). Korupcija, *Pravnik* 41, 1(84), str.33.

konačnu riječ o tome kome prodati i po kojoj cijeni iako su same tvrtke imale pravo predlagati metode privatizacije i potencijalne kupce koji im najviše odgovaraju.

Korupcija i druge nepravilnosti bile su, naposljetku, neke od nepoželjnih nuspojava nerazmjerne uloge državne agencije. Takva procedura otvarala je mogućnosti za veliko područje diskrecijskog manevarskog prostora, obzirom da je vijeće Agencije (kasnije Hrvatskog fonda za privatizaciju) imalo pravo procijeniti svaki slučaj zasebno i prema ad hoc utvrđenim ciljevima. Ovo neograničeno arbitrarno odlučivanje i pravo korištenja vlastitog diskrecijskog prava u procjeni pojedinačnih kupovnih ponuda, svakako se može smatrati odgovornim za posljedični razvoj brojnih nepravilnosti u procesu jer je potaknuo širenje korupcije.

Nedostatak transparentnosti uvjeta prodaje cijelih poduzeća, njihovih dijelova ili udjela te prilagođavanje uvjeta svakom pojedinačnom slučaju proizvelo je negativne posljedice na odluke pojedinih ulagača i silno narušilo opću percepciju procesa privatizacije u očima javnosti. U tom smislu najveći je problem bio nedostatak zakonskih ograničenja uloge i arbitarnog odlučivanja državne uprave u procesu privatizacije. Problem možda ne bi bio toliko značajan da Agencija zakonom nije dobila ulogu središnjeg arbitra.

Treći čimbenik koji je utjecao na međusobnu povezanost “formalnog” i “neformalnog” gospodarstva s jedne strane, te korupcije s druge strane, bila je činjenica da je početno zakonsko rješenje ostavilo nedefiniranim i nereguliranim mnoga važna praktična pitanja, ostavljajući ih rješavanju u praksi. To je razlog zašto se prvobitno zakonsko rješenje moralo stalno mijenjati kako bi se legalizirali neki elementi koji su se razvili tijekom provedbe Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća. Izmjene su jednostavno bile protumjera zakonodavaca novoj situaciji koja se razvila tijekom procesa provedbe. Primjerice, povlašteni tretman zaposlenika i menadžera pri kupnji poduzeća kako je propisano izvornim Zakonom imao je diskriminirajući učinak na ostale zainteresirane kupce.

Izvorni Zakon o vlasničkoj pretvorbi društvenih poduzeća (1991.) imao je šest izmjena. Većina izmjena koje je Sabor usvojio usmjerena je na zaštitu malih dioničara u procesu privatizacije. Njihovo sudjelovanje bilo je iznimno važno za hrvatsku vladu jer je Vlada željela potaknuti širu javnu potporu privatizaciji koja je u prve dvije godine provedbe izgubila veliki dio svoje vitalnosti i snage. To je bio glavni razlog stalnih izmjena izvornog Zakona.

Spor proces privatizacije koji favorizira „insajdere“, nedostatak transparentnosti oko nekih privatizacijskih transakcija s privilegiranim tretmanom pojedinaca (tajkuna) koji su dobro

povezani s političkom elitom, te sve veći broj prijava o korupciji, izazvali su zabrinutost potencijalnih investitora. Nema sumnje da je proces privatizacije 90-ih bio pozadina rasta neformalne ekonomije i mogućnosti za korupciju. „Većina neformalne ekonomije u prvoj polovici 90-ih, ne samo korupcija i mito, već i takva zlodjela kao što su njegovanje političkih klijenata, izmišljena dokapitalizacija, neprikazivanje ili prisvajanje dobiti tvrtki, oduzimanje imovine, namjerni bankroti, zlouporabe službenog položaja nastavile su tako dalje u drugoj polovici 90-ih, s novim pojavama nepravilnosti u privatizaciji bankarskog sektora i vaučerskoj privatizaciji.“⁴⁵

5.2. Percepcija korupcije u Hrvatskoj

U nastavku će se prikazati percepcija korupcije u Hrvatskoj, zasnovana na činjenicama kroz istraživanja Transparency Internationala.

5.2.1. Indeks percepcije korupcije u Hrvatskoj

U tablici u nastavku prikazati će se indeks percepcije korupcije za Hrvatsku od 1999. do 2021. godine, kako bi se usporedilo s povijesnim stanjem sve do danas. Vrijednost indeksa pri tome poprima vrijednost od 1-10 gdje je 1 iznimna korumpiranost, a 10 znači da korupcije uopće nema.⁴⁶

U sklopu ažuriranja metodologije korištene za izračun CPI-a u 2012., naknadno je uspostavljena nova ljestvica od 0-100. Ocjena svake zemlje koju daju temeljni izvori podataka mijenja se korištenjem globalne srednje vrijednosti i standardne devijacije od CPI 2012. kao referentne godine. Koristeći ovu ljestvicu možemo usporediti CPI rezultate iz godine u godinu.

Iz tablice je vidljivo da je napredak u borbi s korupcijom postignut 2007., 2008. i 2009. godine u promatranome razdoblju, no također je evidentno kako je 2009.-e ponovo bilježen negativan trend.

⁴⁵ Bejaković, P., *op.cit.*, str.131.

⁴⁶ Malenica Z., Jeknić M. (2010). Percepcija korupcije i borba protiv korupcije u Republici Hrvatskoj. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 47(4), str.847.

Tablica 1: Indeks percepcije korupcije za razdoblje od 1999. do 2021.

Godina	Vrijednost indeksa	Rang na svjetskoj listi	Ukupan broj zemalja na listi	Broj korištenih ispitivanja	Raspon mogućih vrijednosti indeksa
1999.	27	74.	99	5	-
2000.	37	51.	90	4	34-43
2001.	39	47.	91	3	34-46
2002.	38	51.	102	4	36-40
2003.	37	59.	133	8	26-47
2004.	35	67.	146	9	33-38
2005.	34	70.	158	7	32-37
2006.	34	69.	163	7	31-37
2007.	41	64.	179	8	36-45
2008.	44	62.	180	8	40-48
2009.	41	66.	180	8	37-45
2010.	41	62.	178	8	34-52
2011.	40	66.	183	8	37-45
2012.	46	62.	174	8	32-54
2013.	48	57.	175	9	32-54
2014.	48	61.	175	9	31-66
2015.	51	50.	168	10	50-57
2016.	49	55.	176	10	42-54
2017.	49	57.	180	11	42-54
2018.	48	60.	180	13	42-54
2019.	47	63.	180	13	40-49
2020.	47	60.	180	13	40-49
2021.	47	63.	180	13	45-66

Izvor: Transparency International, *:preoblikovano radi usporedbe

Nekoliko godina kasnije, u 2012. godini, Hrvatska se po Indeksu percepcije korupcije (IPK) nalazila na 62. mjestu s ocjenom 46, što je i dalje ispod prolazne ocjene 50 kao i ispod prosjeka Europske unije od 63,6 za istu godinu. 2013. godine Hrvatska se nalazi na 57. mjestu s 48 bodova, što je za 5 mjesta bolje nego 2012., dok se 2014. godine, s istom ocjenom 48, nalazi na 61. mjestu, što je za 4 mjesta lošije nego prethodne godine. Indeks 2015. postavio je Hrvatsku

na 50. mjesto s 51 bodom u skupinu manje korumpiranih država. 2016. godine, Hrvatska se nalazi na 55. mjestu sa 49 bodova, a 2017. godine Hrvatska zadržava isti broj bodova, 49, te se nalazi na 57. mjestu. Sljedeće, 2018. godine, postiže 48 bodova i 60.-a je na ljestvici.

Indeks percepcije korupcije za 2019. godinu pokazuje da Hrvatska zaostaje i stagnira u borbi protiv korupcije. U istraživanju Transparency Internationala je procijenjeno 180 država, a prosjek članica Europske unije iznosio je 66 bodova. Sukladno navedenim rezultatima, Europska unija je procijenjena kao najbolje stojeća makroregija po pitanju korupcije obzirom na svoj prosjek. Prosjek svih procijenjenih država, odnosno njih 180 na svjetskoj razini iznosio je 43 boda. Većina postkomunističkih država članica EU-a nije učinkovita u rješavanju problema korupcije. „Nekoliko zemalja, uključujući Mađarsku, Poljsku i Rumunjsku, poduzelo je korake za podrivanje neovisnosti pravosuđa, što pak slabi njihovu sposobnost procesuiranja slučajeva korupcije na visokoj razini.“⁴⁷

„Transparency International Hrvatska smatra da je korupcija povezana s pohlepom, krađom i neodgovornim ponašanjem pojedinaca, a odlazak razočaranih građana iz Hrvatske posljedica je siromaštva većine stanovnika uzrokovanog korupcijom, a ne želje za brzim stjecanjem bogatstva u drugim uređenim državama.“⁴⁸ Hrvatska se na indeksu percepcije korupcije za 2020. godinu nalazi na 60. mjestu, a što je za jedno mjesto više u odnosu na prvu referentnu 2012.-u.⁴⁹

5.2.2. Globalni barometar korupcije za Hrvatsku

Prema najnovijim podacima Globalnog barometra korupcije, Hrvatska je pri samom vrhu država u kojima je korupcija u porastu, gdje čak 41% ispitanika smatra kako je korupcija u Hrvatskoj tokom pandemije porasla.⁵⁰

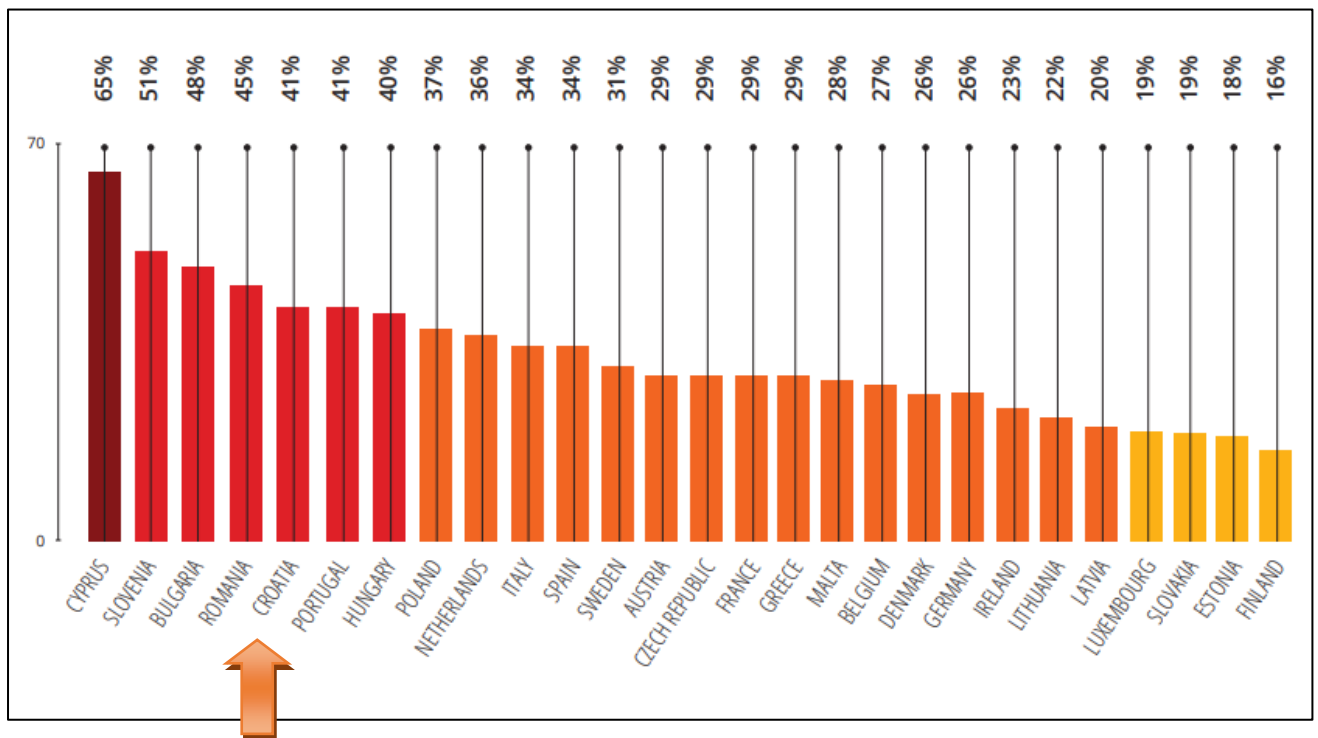
⁴⁷ *Ibid*

⁴⁸ Izvješće Transparency Internationala za 2019.-u godinu

⁴⁹ International, (2020). Corruption Perception Index

⁵⁰ Global corruption barometer, (2020). Transparency International

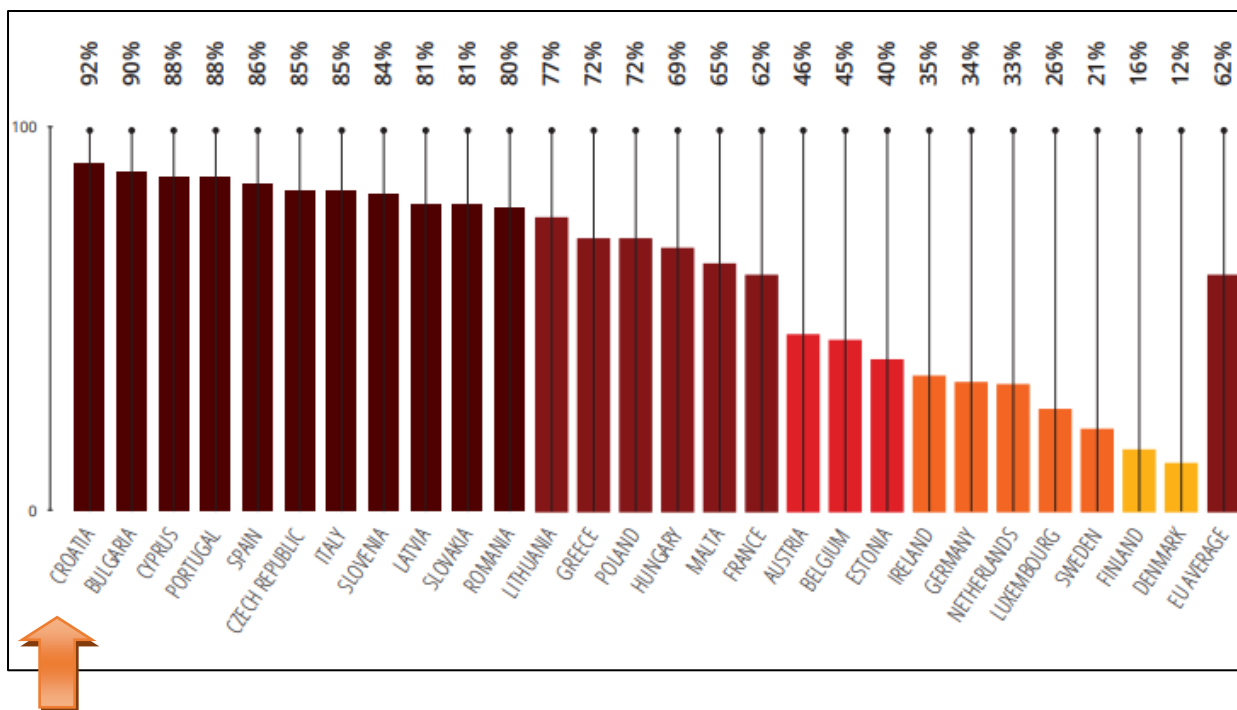
Na sljedećem grafikonu prikazano je mišljenje građana o porastu korupcije za 2020. godinu.

Grafikon 1. Percepcija porasta korupcije za 2020. godinu prema globalnom barometru korupcije

Izvor: Global corruption barometer, (2020). Transparency International

Hrvati također smatraju kako vlada ne uzima njihovo mišljenje u obzir, te da nekoliko jačih interesnih skupina ima veliki utjecaj na društvena kretanja. Poražavajući pokazatelj jest da se Hrvatska nalazi na prvom mjestu prema postotku građana koji smatraju da je korupcija u vladi najveći problem s čak 92% ispitanika. Ta činjenica govori o tome koliko su građani Hrvatske svjesni prisutnosti korupcije, te koliko nepovjerenje imaju prema vladi. Ovdje se ipak radi samo o percepciji, a ne o stvarnim podacima, no svakako je zabrinjavajuće da su brojke toliko visoke.

Grafikon 2. Postotak ispitanika koji smatraju da je korupcija u vladi veliki problem

Izvor: Global corruption barometer, (2020). Transparency International

5.3. Stvarno stanje korupcije u RH

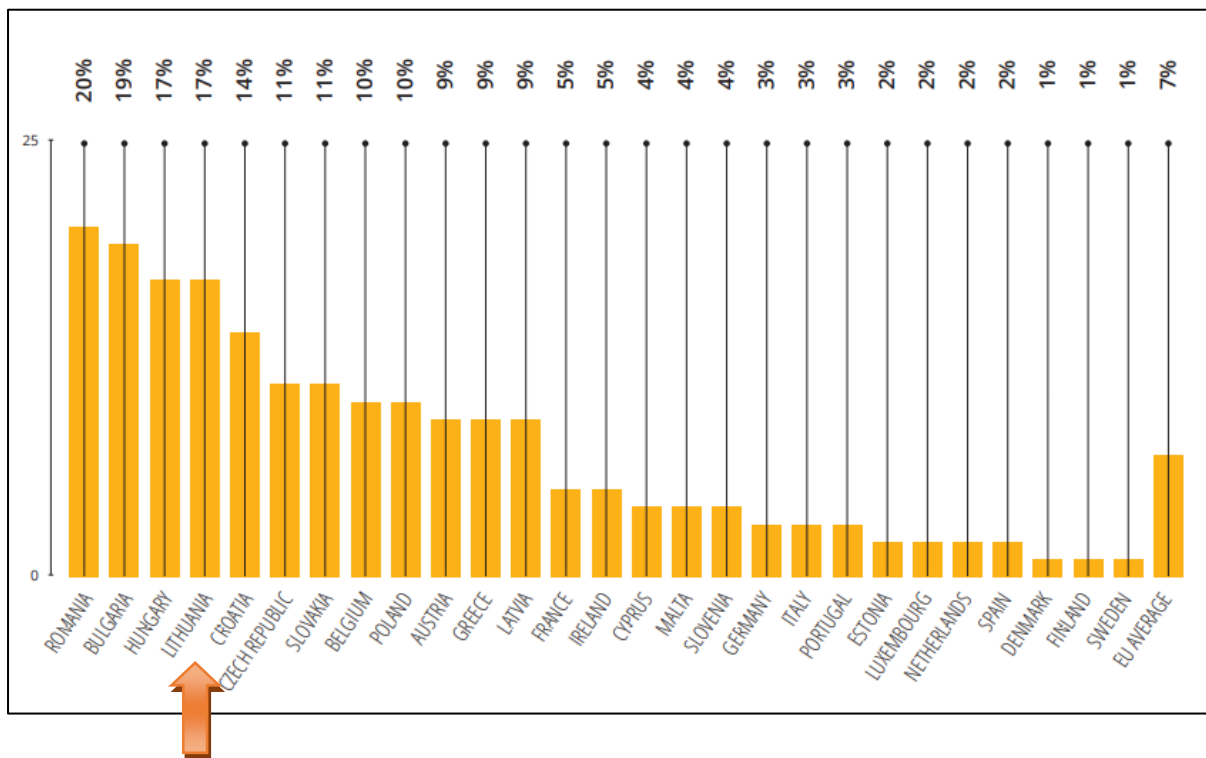
Dosadašnjim pregledom Indeksa percepcije korupcije i Globalnog barometra korupcije vidljivo je kako građani Republike Hrvatske već dugi niz godina imaju vrlo slabo povjerenje u državna tijela te je to povjerenje tijekom godina sve lošije. Same procjene o raširenosti korupcije pokazuju loše stanje, no ovdje govorimo tek o percepciji. Kako bismo dobili bolji uvid u stvarne podatke, u narednom poglavlju biti će prikazan pregled konkretnijih podataka. Stariji podaci kaznenopravne statistike o broju prijavljenih korupcijskih kaznenih djela, te za ta djela optuženih i osuđenih osoba, upućuje da u Hrvatskoj nema mnogo korupcije. No, ovdje se radi o procesuiranim kaznenim djelima korupcije, ali je tamna brojka puno veća. U razdoblju od 1992. do 1997. godine prijavljeno je ukupno 3.316 kaznenih djela. „U tom razdoblju podneseno je 1.408 optužnica, dok je osuđeno svega 570 osoba. Iz toga se daje zaključiti, kako dolazi do filtriranja korupcijskih predmeta tijekom kaznenog postupka te osudom završi 17,2% prijavljenih djela, a bezuvjetnom kaznom zatvora koja je za ta djela predviđena tek 13 ili 0.0392%.“⁵¹

⁵¹ Aras, S., *op.cit.*, str.35.

Nadalje, prema strukturi kaznenih djela, vidljivo je kako su dosadašnji podaci percepcije korupcije opravdani, obzirom da je najveći broj osuda upravo zbog zlouporabe položaja i ovlasti od strane službene osobe, čak 88.10%, potom slijedi kazneno djelo primanja i davanja mita s 10,19% te druga koruptivna djela.⁵²

Nešto točniji podatci mogli bi biti iz Globalnog barometra korupcije.

Na sljedećem grafikonu prikazan je postotak ispitanika koji su u 2020.-oj godini dali mito kako bi dobili određenu uslugu. Prema ovim podatcima Hrvatska se nalazi na visokom petom mjestu s 14%, u odnosu na zemlje članice EU.⁵³

Grafikon 3. Postotak ispitanika koji su u 2020.-oj godini dali mito kako bi dobili određenu uslugu

Izvor: Global corruption barometer, (2020). Transparency International

⁵² Pende, H. (2008). *Moć neetičkog poslovanja*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

⁵³ Global corruption barometer, (2020). Transparency International

5.4. Povezanost korupcije i hrvatskog gospodarstva

Tablica 2: Povezanost korupcije i hrvatskog gospodarstva

Godina	CPI (indeks percepcije korupcije)	Prijavljena korupcijska kaznena djela	BDP (milijarde USD)	Inflacija (%)	Investicije (tisuće kuna)
2020.	47	538	55,97	0.7	59287164
2019.	47	785	60,75	1.4	63197596
2018.	48	515	61,38	0.8	54693605
2017.	49	761	55,48	1.2	53585216
2016.	49	905	51,6	0.2	48587408
2015.	51	759	49,53	-0.6	46439588
2014.	48	920	57,64	-0.5	46570639
2013.	48	1940	58,19	0.3	45136163
2012.	46	825	56,58	4.7	44116624
2011.	40	911	62,54	2.1	44628601
2010.	41	570	59,92	1.8	48337243
2009.	41	339	62,6	1.9	67461274
2008.	44	296	70,23	2.9	83729423
2007.	41	336	60,07	3.2	78243357
2006.	34	442	50,42	3.1	71039479
2005.	34	1018	45,38	3.5	59209772
2004.	35	1287	41,59	2.6	56430161
2003.	37	1195	34,68	1.6	54955372
2002.	38	872	26,81	1.75	40732380
2001.	39	114	23,05	2.5	33201583
2000.	37	475	21,63	4.75	30647344

Izvor: Državni zavod za statistiku, MUP RH, Statistički bilteni

Iz donje tablice možemo vidjeti kako je u promatranom razdoblju korelacijska sveza između broja prijavljenih korupcijskih kaznenih djela i indeksa percepcije korupcije u Hrvatskoj vrlo niska i iznosi 0,095. Evidentno je da broj procesuiranih koruptivnih kaznenih djela ne utječe na percepciju građana o korupciji u Hrvatskoj. Sudski procesi traju dugo, koruptivne aktivnosti koje mogu imati najveću štetu za hrvatsko gospodarstvo teško se procesuiraju. Korupcija potiče rasipanje sredstava, razara upravnu i političku kulturu, šteti društvenom moralu i javnoj odgovornosti. Korupcija može imati teške posljedice za gospodarske rezultate i postati prepreka ulaganjima.

Tablica 3: Regresijski rezultati

Ovisnost: CPI	R = 0,09512772	F = 0,1735065
	R ² = 0,00904928	df = 1,19
Broj godina: 21	R ² = -0,04310602	p = 0,681682
Standardna pogreška procjene: 5,636490843		
Presjek: 41,603077032 Standardna greška: 2,630075 t(19) = 15,818 p = 0,0000		
Var2 b* = 0,095		

Izvor: Obrada autora

Tablica 4: Deskriptivna statistika

Varijable	Deskriptivna statistika				
	N	Aritmetička sredina	Minimum	Maksimum	Standardna devijacija
CPI	21	42,5714	34,0000	51,000	5,5188
KKD	21	752,5238	114,0000	1940,000	407,9800

Izvor: Obrada autora

Aritmetička sredina u promatranom razdoblju za CPI iznosi 42,57 što znači da je korupcija u Hrvatskoj mjerena indeksom percepcije korupcije visoka te treba provoditi odgovarajuću društvenu politiku kako bi se ona smanjila. Aritmetička sredina za korupcijska kaznena djela iznosi 752,52 što predstavlja značajan broj otkrivenih koruptivnih kaznenih djela, ali se puno uspješnije procesuiraju tzv. “ulična korupcija” što nema utjecaja na poboljšanje percepcije građana o korupciji u Hrvatskoj. Standardna devijacija za CPI iznosi 5,51, a standardna devijacija za korupcijska kaznena djela je visoka i iznosi 407,9800. Minimum za CPI iznosi 34, a maksimum 51. Minimum otkrivenih korupcijskih kaznenih djela u pojedinoj godini iznosi svega 114, a maksimum čak 1940, što iskazuje veliku varijabilnost otkrivačke djelatnosti.

Povezanost korupcije i BDP-a je značajna i iznosi 0,511 što znači da smanjenje korupcije (viši nivo CPI-a) pozitivno utječe na povećanje BDP-a u Hrvatskoj u promatranom razdoblju. Korupcija negativno utječe na gospodarstvo, koje ne može napredovati dok se država ne obračuna s korupcijom. Javna uprava bi trebala biti učinkovitija kako bi se ubrzao razvoj gospodarstva u Hrvatskoj. Korupcija predstavlja jednu od najvećih prepreka razvoja zemlje. Jedna od najvećih posljedica korupcije je gubitak povjerenja u rad državne uprave, zakone i

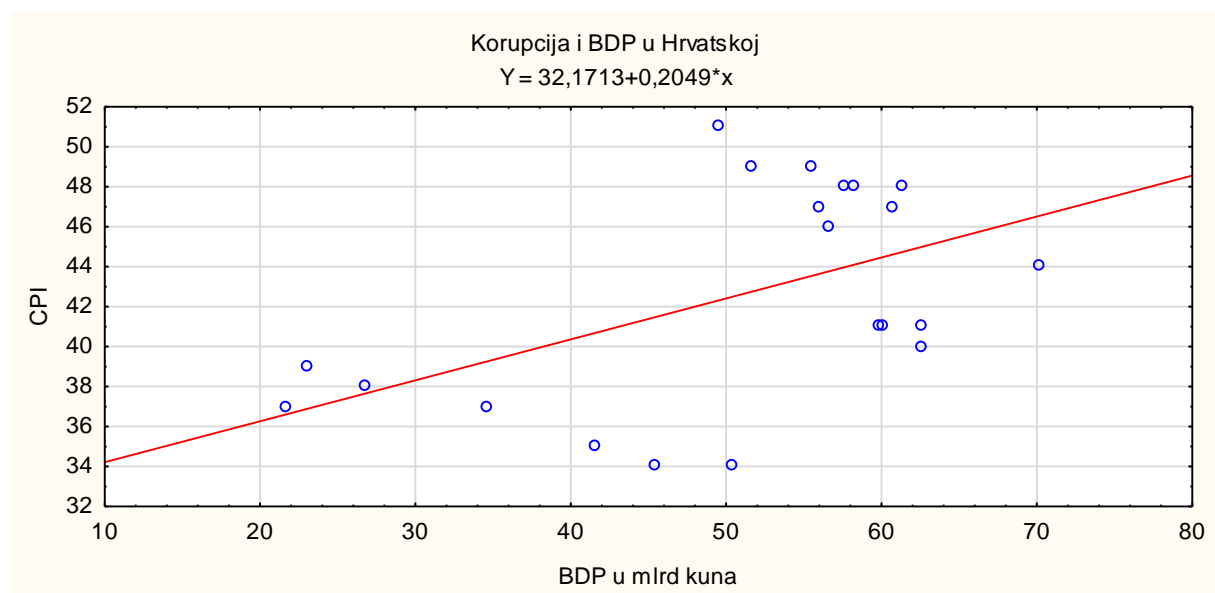
vlasti te se to negativno odražava na razvoj Hrvatske. Korupcija i blagostanje ne idu zajedno. Korupciju treba svesti na najmanju moguću mjeru. Izvršna vlast treba biti učinkovitija u suzbijanju korupcije jer se time utječe na blagostanje hrvatskih građana. Tijela javne vlasti trebaju biti ključ uspjeha u borbi protiv korupcije. Gospodarstvo u kojem vlada korupcija predstavlja nesigurno tržište za investicije. Korupcija stvara nesigurnost, usporavaju se procesi i može doći do dodatnih troškova.

Tablica 5: Regresijski rezultati

Ovisna varijabla: BDP	R = 0,51109126	F = 6,717876
R ² = 0,26121427 df = 1,19		
Broj godina:21	R ² = 0,22233081	p =0,017892
Standardna pogreška procjene :12,1410920		
Presjek: -3,515261101 Standardna greška: 21,10884 t(19) = -0,1665 p =0,8695		
Var1 b*=0,511		

Izvor: Obrada autora

Povezanost korupcije i BDP-a u Hrvatskoj slikovito možemo vidjeti iz grafikona 4.

Grafikon 4. Povezanost korupcije i BDP-a u Hrvatskoj

Izvor: obrada autora

Na prethodnom grafikonu jasno možemo vidjeti da u promatranom razdoblju porastom CPI-a (smanjenje korupcije) raste i BDP.

Tablica 6: Deskriptivna statistika

Varijable	Deskriptivna statistika				
	N	Aritmetička Sredina	Minimum	Maksimum	Standardna Devijacija
CPI	21	42,57143	34,00000	51,00000	5,51880
BDP	21	50,76381	21,63000	70,23000	13,76767

Izvor: Obrada autora

Aritmetička sredina BDP-a u Hrvatskoj iznosi 50,76 mlrd \$ što je svakako još nedovoljno, a upravo bi smanjenjem korupcije došlo do povećanja BDP-a. Ipak u promatranom razdoblju je došlo do značajnijeg povećanja BDP-a s najniže razine od svega 21,63 mlrd \$ do iznosa od 70,23 mlrd \$ u 2008., pri čemu je nakon toga došlo do pada BDP-a u Hrvatskoj. Može se primijetiti kako postoji velika razlika između minimalnog i maksimalnog iznosa BDP-a.

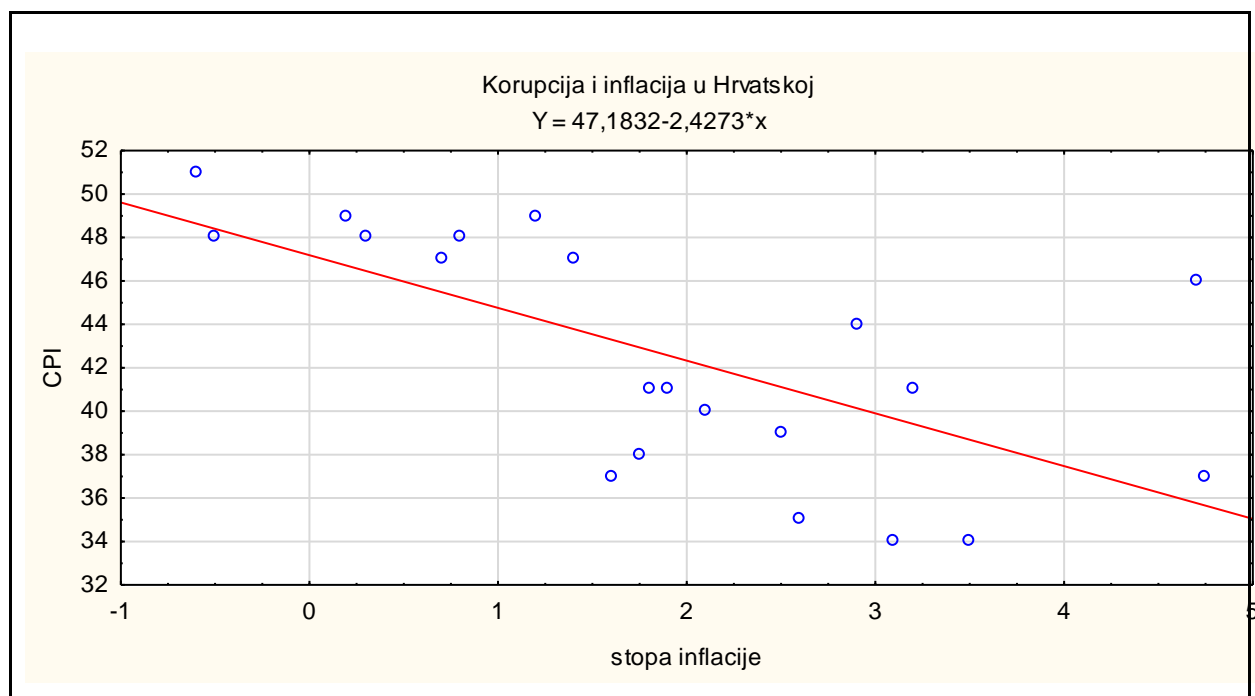
Statističkom analizom je također utvrđeno da su korupcija i inflacija u Hrvatskoj značajno povezani i njihov koeficijent korelacije iznosi -0.66 što znači da smanjenje korupcije (povećanje CPI-a) značajno utječe na smanjenje inflacije. Utjecaj korupcije na inflaciju se javlja s vremenskim odmakom jer je potrebno da trošak korupcije stigne do krajnjih nositelja tih troškova. Nositelji izvršne vlasti moraju sagledati korupciju kao jedan od uzroka inflacije u Hrvatskoj. To izaziva pad kupovne moći, a nakon toga i pad potrošnje. Također, dovodi do samog smanjenja proizvodnje što u konačnici rezultira i padom BDP-a. Suzbijanjem korupcije može se utjecati na smanjenje inflacije pa izvršna vlast mora provoditi politiku kojoj će to biti cilj. Veće suzbijanje korupcije utjecat će na stabilnost cijena.

Tablica 7: Regresijski rezultati

Ovisna varijabla: inflacija	R = 0,65616340	F = 14,36555
	R ² = 0,43055041	df = 1,19
broj godina: 21	R ² = 0,40057938	p = 0,001237
Standardna pogreška procjene: 1,155058632		
Presjek: 9,451336773 Standardna greška: 2,008217 t(19) = 4,7063 p = 0,0002		
Var1 b* = -0,66		

Izvor: Obrada autora

Odnos korupcije i inflacije u Hrvatskoj vrlo je razvidan iz grafikona 5.

Grafikon 5. Povezanost korupcije i inflacije u Hrvatskoj

Izvor: Obrada autora

Povećanjem CPI-a (smanjenjem korupcije) dolazi i do smanjenja inflacije što se jasno vidi iz linije regresije.

Tablica 8: Deskriptivna statistika

Varijable	Deskriptivna statistika				
	N	Aritmetička Sredina	Minimum	Maksimum	Standardna Devijacija
CPI	21	42,57143	34,00000	51,00000	5,518799
Stopa inflacije	21	1,90000	-0,60000	4,75000	1,491895

Izvor: obrada autora

Aritmetička sredina stope inflacije u promatranom razdoblju u Hrvatskoj iznosi 1,9% što se može smatrati da u navedenom razdoblju imamo održavanje stabilnosti cijena, što je iznimno važno za hrvatsko gospodarstvo. Isto tako je razvidno da ne postoje velike oscilacije stope inflacije u Hrvatskoj jer njezin minimum iznosi -0,6% dok maksimum iznosi 4,75%. Iz ovoga možemo vidjeti kako su stope inflacije u promatranom razdoblju relativno male.

Može se reći kako je korupcija složen fenomen koji ima višestruki utjecaj na gospodarstvo. Njezina rasprostranjenost razlikuje se od područja do područja. Uz veću prisutnost korupcije teže je ostvariti bolje gospodarske rezultate. Potrebno je uskladiti odgovarajuće zakone kako bi pratili suvremene pojavne oblike korupcije u cilju njezinog suzbijanja. Institucije koje su zadužene za suzbijanje korupcije trebaju povećati učinkovitost svojeg djelovanja.

6. ŠTETNE POSLJEDICE KORUPCIJE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

Korupcija može imati ozbiljne negativne posljedice na hrvatsko gospodarstvo. Provedenom statističkom analizom je utvrđeno da je smanjenje razine korupcije značajno povezano s povećanjem hrvatskog BDP-a te da je njezino smanjenje isto tako značajno povezano sa smanjenjem stope inflacije u Hrvatskoj. Isto tako se može i dodatno zaključiti da postoje i drugi koruptivni rizici koji se odnose na iskrivljavanje tijekova racionalnog investiranja i usporavanja gospodarskog rasta i razvoja. Nadalje, postoje svakako i koruptivni rizici koji se mogu odnositi na povećanje porezne evazije kao i neracionalnog trošenja državnog proračuna. Sve ove okolnosti narušavaju temeljne vrijednosti društva i ukupnog morala građana.

Osim utvrđenih negativnih posljedica, korupcija također može:

- štetiti kvaliteti obavljanja društvenih poslova,
- štetiti moralu političkog odlučivanja,
- blokirati kvalitetan rad javne uprave,
- sudstvo čini nedjelotvornim,
- dovoditi do niskih ulaganja,
- dovoditi do nepovjerenja građana u zakone i vlast,
- poticati društvenu i individualnu nejednakost,
- negativno utjecati na društvenu stabilnost i opću socijalnu sigurnost.

„Zbog svih ovih posljedica korupcija uvelike otežava međunarodne, ali i regionalne ekonomske odnose, te koči cjelokupni razvitak Hrvatske. Korupcija kao krajnju posljedicu ima poremećaj u uvjetima tržišne utakmice i u ukupnoj racionalnosti ekonomskog ponašanja.“⁵⁴

Od uvođenja višestranačja, umjesto poticanja i ugrađivanja društvenih vrijednosti koje bi omogućile uvjete za razvoj društva, učinjeno je upravo suprotno. Umjesto izgradnje društva na osnovi jednakih šansi za sve svoje građane, postoje pojedinci kojima je omogućena "kupovina" društvene imovine bez novca. Stvorena je atmosfera u kojoj većina ljudi osjeća društvenu nepravdu i malo što ih potiče na dostojanstvo i poštenje. U mnogim slučajevima privatizacija je bila fiktivno kupovanje putem bankovnih ili državnih kredita dodijeljenih prema osobnim, odnosno političkim vezama. Jedna od posljedica koruptivnog ponašanja u hrvatskom društvu

⁵⁴ Aras, S. *op.cit.*, str.45.

jest i što su poduzetnike koje su trebali zanimati profit zamijenili tražitelji rente, a što se očitovalo najviše u menadžerskim ugovorima koje su politički podobni ugovarali sa svojim mentorima iz vrha državne uprave. Takvi su ugovori doveli velik broj poduzeća do stečaja, a radnike do visokog stupnja nezadovoljstva.

Koruptivne aktivnosti u hrvatskoj pretvorbi i privatizaciji su:

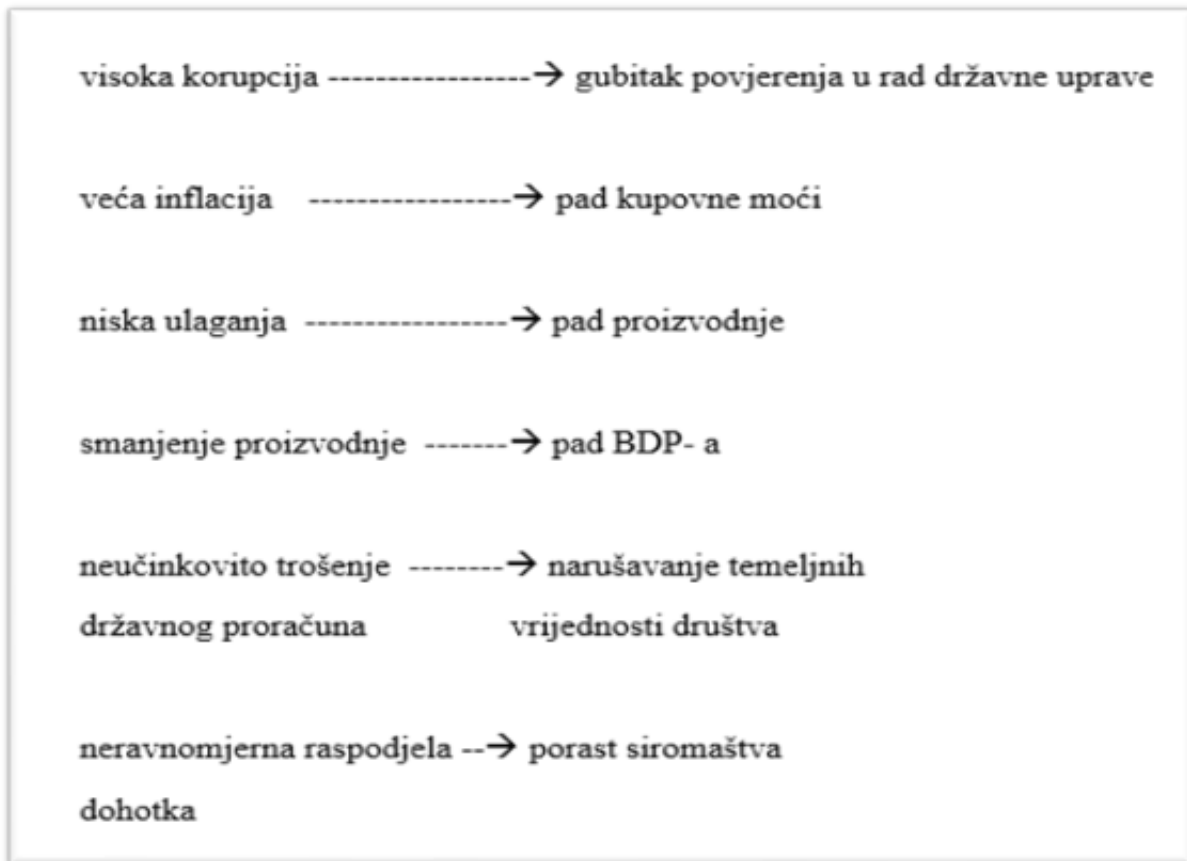
- dodatno raslojili hrvatsko društvo,
- omogućili su nezakonito prisvajanje društvenih vrijednosti od strane pojedinaca, a na štetu radnika privatiziranih poduzeća.

Posljedice koruptivnih aktivnosti u pretvorbi i privatizaciji očituju se u životu svakog pojedinca na različite načine koji utječu na stavove, ponašanje i djelovanje. „Posljedica ovakvih društvenih procesa jest da današnje hrvatsko društvo karakterizira socijalna piramida kojoj se na vrhu nalazi nekoliko postotaka bogatih, dok se njima nasuprot nalazi masa osiromašenih, nezadovoljnih ljudi s vrlo malim ekonomskim mogućnostima i socijalnim šansama uspjeha.“⁵⁵

Kada je prisutnost korupcije visoka, društveni su potencijali usmjereni crpljenju prihoda od korupcijske rente umjesto povećanju proizvodnosti. Stoga javna uprava postaje nemoćna u obavljanju svojih funkcija čime država ubrzano gubi svoje legitimno pravo da donosi ekonomsku regulativu i osigurava razvojni institucionalni okvir. Osim toga korupcijom se povećava nejednakost dohotka i siromaštvo jer oni koji od korupcije uzimaju novac nerazmjerno se bogate dok siromašni slojevi stanovništva slabijih platežnih mogućnosti moraju izdvajati dio dohotka za davanje mita. Korupcija najviše pogađa javni sektor u Hrvatskoj, izravno smanjujući prihode države i dovodeći do brojnih neizravnih, ali iznimno štetnih posljedica, prije svega smanjenja mogućnosti financiranja školstva, zdravstva i socijalne skrbi, te izgradnje i održavanja infrastrukture. Korupcija se u javnom sektoru očituje u višim izdacima građana, koji su potrebni za državne investicije budući da korupcija svojim djelovanjem poskupljuje javne nabavke i ugovore za izgradnju i održavanje infrastrukture, prvenstveno prometne. Ekonomska politika je manje učinkovita u uvjetima visoke razine korupcije, obzirom da u takvim uvjetima odabir prioriternih razvojnih područja ovisi o korupcijskoj renti donositelja mjera, umjesto o kriterijima razvitka nacionalnog gospodarstva i napretka u cjelini. Ukratko, neučinkovitost institucija u društvu u kojem vlada korupcija koči uvoz i primjenu novih tehnologija, ulaz kapitala, uspješnu privatizaciju, mobilnost i povećanje proizvodnosti

⁵⁵ Izvješće o globalnoj konkurentnosti za 2019-u godinu

radne snage i druge čimbenike ekonomske uspješnosti te je korupcija prepreka razvitku poduzetništva i gospodarstva općenito. Na sljedećem prikazu navedeni su negativni učinci korupcije, te ono što oni naposljetku izazivaju.⁵⁶

Slika 3. Negativni učinci korupcije

Izvor: Izrada autora

Upravljanje rizicima korupcije, u gospodarstvu države, jedan je od važnih elemenata Strategije suzbijanja korupcije. Gospodarskim politikama nužno se zahvaćaju područja upravljanja državnom imovinom, razvoja domaćeg i stranog poduzetništva, poslovanja u javnom i privatnom sektoru te niza drugih aktivnosti kojima se stvaraju uvjeti za efikasno i transparentno odvijanje gospodarskih aktivnosti. Strategija suzbijanja korupcije za razdoblje od 2015. do 2020. godine definirala je niz ciljeva te konkretnih mjera suzbijanja korupcije.⁵⁷ Koruptivni rizici nastaju nedostatkom zakonske regulative u definiranju postupaka prilikom dodjele prava

⁵⁶ L. z. M. Krleža, Seljačko-demokratska koalicija. Hrvatska enciklopedija, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55317>

⁵⁷ Strategija suzbijanja korupcije za razdoblje od 2015. do 2020.godine, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_26_545.html

služnosti, uz eksploataciju potencijala obnovljivih izvora energije te netransparentnosti naročito u poslovima zaprimanja zahtjeva, obrade dokumentacije, isplate poticajnih cijena povlaštenim proizvođačima te zaključivanja ugovora s tržišnim sudionicima. U cilju unaprjeđivanja procesa dodjele javnih ovlasti u ovom području potrebno je jačati transparentnost i zakonsku regulaciju kroz moguće prilagođavanje i usklađivanje regulatornih okvira zahtjevima Europske unije. Kao jedna od važnih grana u energetsom sektoru nameće se i rudarstvo. S ciljem prevencije mogućih nepravilnosti, potrebno je nastaviti provoditi mehanizme kojima se reguliraju rizici nenaplaćenih potraživanja prihoda od koncesija u području rudarstva te rizik prekomjerne eksploatacije koja nije ugovorena ugovorima o koncesiji. Anti koruptivne mjere potrebne su u postupcima dodjele subvencija, pomoći i donacija u sektoru gospodarstva, posebice područjima energetike, investicija, industrije, malog i srednjeg poduzetništva i obrta te trgovine. Izostanak kontrola namjenskog trošenja na licu mjesta, nedostatak zakonske regulative i kaznenih odredbi za provedbu programa za dodjelu pomoći proračunskim korisnicima i donacija mogu predstavljati korupcijske rizike u procesima dodjele donacija i pomoći te upućuju na potrebe jačanja učinkovitosti i transparentnosti, ali i preispitivanja mogućih manjkavosti zakonske regulacije spomenutog područja. „U cilju jačanja sveukupne transparentnosti i učinkovitosti anti-koruptivnih mehanizama u području gospodarstva, u strategiji su predložene sljedeće mjere:

- transparentna i učinkovita dodjela javnih ovlasti subjektima iz gospodarskog sektora,
- osiguranje učinkovite i transparentne dodjele potpora, donacija i pomoći iz područja poduzetništva i obrta te gospodarstva,
- unaprjeđenje djelovanja inspekcijskih poslova u gospodarstvu,
- jačanje kontrole i koordinacije u postupcima provedbe natječaja i sklapanja ugovora u vezi s korištenjem financijskih sredstava EU.“⁵⁸

Strategija sprječavanja korupcije za razdoblje od 2021. do 2030. izrađena je kao nastavak kontinuiranog strateškog provođenja i nadograđivanja sustava antikorupcijskih mjera u Republici Hrvatskoj nakon isteka djelovanja Strategije suzbijanja korupcije za razdoblje od 2015. do 2020. godine. Uz kontinuiranu provedbu i nadogradnju postojećih antikorupcijskih mehanizama svrha novog strateškog okvira je jačanje postojećih i stvaranje novih sustavnih rješenja za sprječavanje korupcije na svim razinama. To treba podići svijest o štetnosti korupcije i učiniti je društveno neprihvatljivom. Hrvatska ima

⁵⁸ NN 26/2015, Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_26_545.html

mrežu nadležnih institucija koje djeluju na području borbe protiv korupcije, odnosno na području formiranja antikorupcijske politike i represije. Ministarstvo pravosuđa i uprave određeno je kao nositelj izrade Strategije za sprječavanje korupcije za razdoblje od 2021. do 2030. godine. Strategija treba obuhvatiti daljnje unaprjeđenje učinkovitosti borbe protiv korupcije, razvoj institucionalnih, zakonodavnih, administrativnih i pravosudnih kapaciteta za borbu protiv korupcije u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021. do 2030. godine.⁵⁹ Suzbijanje korupcije predstavlja dio ostvarenja cilja stvaranja učinkovitog i uspješnog hrvatskog gospodarstva.

⁵⁹ Transparency International Hrvatska, (2021). Dostupno na: <https://transparency.hr/hr/novost/sazetak-prijedloga-strategije-sprjecavanja-korupcije-2021.-2030.-918>.

7. ZAKLJUČAK

Korupcija je usko povezana s razvojem društvenih zajednica kroz povijest, a glavnim razlozima za njezino širenje smatraju se: nepoštenje, neodgovornost državnih službenika, pad moralnih vrijednosti i dr. Korupcija ne uključuje samo podmićivanje državnih službenika i zlouporabu statusne odgovornosti nego i niz drugih nezakonitih aktivnosti koje su se razvijale ukorak s napretkom tehnike i tehnologije. Može se dovesti u vezu s kulturom, mentalitetom i tradicijom društva.

Hrvatska ima odgovarajući institucionalni okvir za suzbijanje korupcije, ali postoje problemi koji se odnose na njezinu prevenciju i učinkovito otkrivanje te procesuiranje odgovornih pojedinaca. Stoga je percepcija građana o korupciji u Hrvatskoj još uvijek visoka pa se Hrvatska po mjerenju korupcije nalazi među najlošije ocijenjenim zemljama EU-a. Tijela izvršne vlasti bi trebala biti ključ uspjeha u suzbijanju korupcije.

Veći dio koruptivnih aktivnosti u suvremenoj Hrvatskoj je imao svoje uzroke u tranziciji hrvatskog društva, a posebno u nezakonitim radnjama koje se odnose na pretvorbu društvenog vlasništva i proces privatizacije hrvatskog gospodarstva. Korupcija predstavlja jednu od najvećih prepreka razvoju zemlje jer bi upravo njezinim smanjenjem došlo do povećanja hrvatskog BDP-a. Izvršna vlast bi trebala biti učinkovitija u suzbijanju korupcije jer bi se na taj način utjecalo na blagostanje hrvatskih građana. Isto tako je razvidno da su korupcija i inflacija u Hrvatskoj značajno povezani. Poduzimanjem mjera za učinkovitim smanjenjem korupcije, utjecalo bi se na smanjenje stope inflacije u Hrvatskoj odnosno pomoglo bi monetarnoj politici države u održavanju stabilnosti cijena.

S obzirom na veći broj štetnih posljedica koje korupcija nanosi hrvatskom društvu, a posebno njezinom gospodarstvu, nadležna državna tijela trebaju imati veću učinkovitost u suzbijanju korupcije. Sprječavanje korupcije posebno treba biti usmjereno protiv njezinih uzroka pri čemu doprinos treba dati cjelokupno hrvatsko društvo.

SAŽETAK

UTJECAJ KORUPCIJENA HRVATSKO GOSPODARSTVO

Korupcija predstavlja iskorištavanje javnog dobra za osobnu korist u cilju stjecanja nezakonitog privatnog vlasništva, a može se klasificirati prema različitim društvenim i institucionalnim čimbenicima. Postoje brojne štetne posljedice korupcije koje se mogu odnositi na cjelokupno društvo, a posebno na gospodarske aktivnosti. Iako u Hrvatskoj postoje različiti zakoni i institucije za suzbijanje korupcije, vrlo ozbiljan problem predstavlja niska razina provedbe zakona. Prema mjerenjima percepcije korupcije u Hrvatskoj u proteklih 20-tak godina, Hrvatska se nalazi na začelju zemalja EU-a pri čemu nisu pokazani trendovi poboljšanja. Smanjenjem korupcije došlo bi do povećanja BDP-a u Hrvatskoj te do smanjenja stope inflacije što bi pripomoglo održavanju stabilnosti cijena. Korupcija u Hrvatskoj ima i brojne druge negativne posljedice koje se odnose na rasipanje sredstava, razaranje političke kulture kao i štete koju nanosi društvenom moralu hrvatskih građana. Strategija sprječavanja korupcije za razdoblje od 2021. do 2030. izrađena je kao nastavak kontinuiranog strateškog provođenja i nadograđivanja sustava antikorupcijskih mjera u Republici Hrvatskoj. Uz kontinuiranu provedbu i nadogradnju postojećih antikorupcijskih mehanizama, potrebno je jačati postojeća i stvarati nova sustavna rješenja za sprječavanje korupcije na svim razinama.

Ključne riječi: suzbijanje korupcije, percepcija korupcije, hrvatsko gospodarstvo, inflacija, BDP

ABSTRACT

THE IMPACT OF CORRUPTION ON THE CROATIAN ECONOMY

Corruption is the exploitation of a public good for personal gain in order to acquire illegal private property, and it can be classified according to various social and institutional factors. There are a number of harmful consequences of corruption that can affect society as a whole, and economic activities in particular. Although there are various anti-corruption laws and institutions in Croatia, the low level of law enforcement is a very serious problem. According to the measurements of the perception of corruption in Croatia in the past 20 years, Croatia is at the back of the EU countries, and no trends of improvement have been shown. Reducing corruption would increase Croatia's GDP and reduce inflation, which would help maintain price stability. Corruption in Croatia has a number of other negative consequences related to the squandering of funds, the destruction of political culture and the damage it inflicts on the social morale of Croatian citizens. The Strategy for the Prevention of Corruption for the period from 2021 to 2030 was developed as a continuation of the continuous strategic implementation and upgrading of the system of anti-corruption measures in the Republic of Croatia. In addition to the continuous implementation and upgrading of existing anti-corruption mechanisms, it is necessary to strengthen existing and create new systematic solutions to prevent corruption at all levels.

Key words: anti - corruption, perception of corruption, Croatian economy, inflation, GDP

POPIS LITERATURE

1. Aras, S. (2007). Korupcija, *Pravnik 41*, 1(84), 24-59.
2. Bejaković, P. (2002). Corruption in Croatia. Institutional Settings and Practical Experiences., *Politička misao: časopis za politologiju*, svez. 39(5), 128-155.
3. Budak, J. (2006). Korupcija u Hrvatskoj: percepcije rastu, problemi ostaju, *Prirodna kretanja i ekonomska politika*, 16(6), 67-98.
4. Državni zavod za statistiku, (2021). Pristupljeno 19.11.2021. na mrežnoj stranici: <https://www.dzs.hr/>
5. Everfi, Dostupno na: <https://everfi.com/blog/workplace-training/the-costs-of-corruption-around-the-world/>
6. Farrales, M.J. (2005). *What is corruption?: A history of corruption studies and the great definitions debate*. San Diego: University of California, Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1739962
7. Gelo, T., Družijanić, M. (2015), Ukupna faktorska produktivnost sektora hrvatskoga gospodarstva, *Ekonomski misao i praksa*, svez. 2, 327-344.
8. Gong, T., Wu, M.L. (2012) The Effect of Pay Raises on Corruption Prevention: Evidence from the Chinese Public Sector. *Comparative Economic & Social Systems*
9. Global corruption barometer, (2020). Transparency International
10. Globalni barometar korupcije - EU 2021., dostupno na: <https://www.transparency.hr/hr/novost/globalni-barometar-korupcije-eu-2021-908>
11. Gupta, S., Davoodi, H. R., Alonso-Terme, R. (2002). *Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?*, u: George T. Abed and Sanjeev Gupta (Ed.): *Governance, Corruption, & Economic Performance*, International Monetary Fund, Publication Services, Washington, D.C.
12. HGK, Pristupljeno 05.09.2021. na mrežnoj stranici: <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2018-web5de4e54e2e6c2.pdf>

13. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, (2020).
Pristupljeno 01.09.2021. na mrežnoj stranici: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33273>
14. Hrvatska narodna banka, Pristupljeno 19.11.2021. na mrežnoj stranici: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>
15. International, (2020). Corruption Perception Index
16. Izvješće Transparency Internationala za 2019.-u godinu
17. Klitgaard, R. (2012). *Public-Private Collaboration and Corruption*. Claremont: Claremont Graduate University
18. L. z. M. Krleža, Seljačko-demokratska koalicija. Hrvatska enciklopedija, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55317>
19. Letica, S. (2008). Rasprava o gospodarskom stanju hrvatske nacije, Dostupno na: https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/075630/GOSPODARSKI_RAZVOJ_RH.pdf
20. Liu, X. (2016). A literature review on the definition of corruption and factors affecting the risk of corruption, *Open Journal of Social Sciences*, svez.4 nr. 6 , 171-177.
21. Malenica Z., Jeknić M. (2010). Percepcija korupcije i borba protiv korupcije u Republici Hrvatskoj. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 47(4), 837-859.
22. Myint, U. (2000). Corruption: Causes, Consequences and Cures, *Asia-Pacific Development Journal*, Vol.7, No.2.
23. NN 26/2015, Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_26_545.html
24. Pende, H. (2008). *Moć neetičkog poslovanja*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
25. Petričić, D. (2009). *Hrvatska u mreži mafije, kriminala i korupcije*, Zagreb: Argus media
26. Piplica, D. (2020). *Krivudavi gospodarski tijekovi- gospodarski kriminalitet*, Split: Redak
27. Rangarajan, L. N., (1987). *The Arhashastra*, New Delhi: Pengiun books

28. Strategija suzbijanja korupcije za razdoblje od 2015 do 2020.godine, dostupno na:
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_26_545.html
29. Transparency.org., Dostupno na: <https://www.transparency.org/en#>
30. T. International, (2020). Corruption Perception Index
31. Transparency International Hrvatska, (2021). Dostupno na:
<https://transparency.hr/hr/novost/sazetak-prijedloga-strategije-sprjecavanja-korupcije-2021.-2030.-918>.

POPIS SLIKA

Slika 1. Osnovna podjela gospodarskih grana	2
Slika 2. Realna stopa rasta BDP-a od 2015.-e godine do danas	3
Slika 3. Negativni učinci korupcije.....	41

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Percepcija porasta korupcije za 2020. godinu prema globalnom barometru korupcije.....	31
Grafikon 2. Postotak ispitanika koji smatraju da je korupcija u vladi veliki problem.....	32
Grafikon 3. Postotak ispitanika koji su u 2020.-oj godini dali mito kako bi dobili određenu uslugu	33
Grafikon 4. Povezanost korupcije i BDP-a u Hrvatskoj	36
Grafikon 5. Povezanost korupcije i inflacije u Hrvatskoj	38

POPIS TABLICA

Tablica 1: Indeks percepcije korupcije za razdoblje od 1999. do 2021.....	29
Tablica 2: Povezanost korupcije i hrvatskog gospodarstva.....	34
Tablica 3: Regresijski rezultati	35
Tablica 4: Deskriptivna statistika.....	35
Tablica 5: Regresijski rezultati	36
Tablica 6: Deskriptivna statistika.....	37
Tablica 7: Regresijski rezultati	37
Tablica 8: Deskriptivna statistika.....	38

ŽIVOTOPIS

Helena Erak

Datum rođenja: 21/11/1996

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: Žensko

KONTAKT

📍 Petra Zrinskog , 3
22000 Šibenik, Hrvatska

✉️ helenaerak222@gmail.com

☎️ (+385) 989760850

RADNO ISKUSTVO

01/06/2021 - **TRENUTAČNO** - Šibenik, Hrvatska

Šefica recepcije

Sebenico d.o.o.

Odgovaranje za prostor recepcije poduzeća, odgovaranje na pozive, dočekivanje gostiju, prijenos informacija, odgovaranje na upite, davanje uputa posjetiteljima.

01/10/2017 - 30/09/2019 - Šibenik, Hrvatska

Paziteljica djece

OPG Kremenko

Organiziranje aktivnosti te zabavljanje djece igrama i drugim kulturnim i obrazovnim aktivnostima u skladu s njihovom dobi, u prostoriji poslodavca.

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

2011 - 2015 - Put Gimnazije 64, Šibenik, Hrvatska

Ekonomist

Ekonomska škola Šibenik

2015 - 2019 - Cvite Fiskovića 5, Split, Hrvatska

Sveučilišna prvostupnica (baccalaurea) ekonomije

Ekonomski fakultet Split

JEZIČNE VJEŠTINE

MATERINSKI JEZIK/JEZICI: hrvatski

DRUGI JEZICI:

engleski

Slušanje	Čitanje	Govorna produkcija	Govorna interakcija	Pisanje
B2	B2	B2	C1	C1

DIGITALNE VJEŠTINE

MS Office (Word Excel PowerPoint) / Komunikacijski programi (Skype Zoom TeamViewer) / Društvene mreže (Facebook, Instagram, Youtube) / Priprema i oblikovanje prezentacija (MS PowerPoint)

KOMUNIKACIJSKE I MEĐULJUDSKE VJEŠTINE

Komunikacijske vještine

Izvršne komunikacijske i socijalne vještine.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Helena Erak, izjavljujem da je moj diplomski rad „Utjecaj korupcije na hrvatsko gospodarstvo“ rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava. Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi. Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, _____

Potpis studenta/studentice: _____